

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 67.

Onsdagen den 12 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 147 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor.

I punkten 147 under åttonde huvudtiteln av den till riksdagen den 14 januari 1915 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,400,000 kronor, till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *J. Pålsson* väckt motion (nr 102), däri hemställts, att riksdagen ville för år 1916 på extra stat upptaga ett förslagsanslag av 964,000 kronor att enligt av lära-relö-nenämnden föreslagna grunder utgå i form av familjelönetillägg åt folkskollärare och folkskollärarynnor,

med 200 kronor åt den som hade ett eget barn under 21 år att försörja,

med 400 kronor åt den som hade 3 egna barn under 21 år att försörja, samt

600 kronor åt den som hade 5 egna barn under 21 år att försörja,

ävensom att anslaget måtte helt utgå av statsmedel.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,400,000 kronor, till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor; och

b) att riksdagen, med anledning av herr Pålssons ovanberörda motion, måtte för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor på extra stat för år 1916

Första kammarens protokoll 1915. Nr 67.

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.

(Forts.)

anvisa ett förslagsanslag av 750,000 kronor, att utgå enligt vissa av utskottet föreslagna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. Jons-son, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund*, och *J. Nilsson*, greve *N. F. Posse* samt herrar *J. L. Widell, C. Persson* i Stallerhult och *G. Odqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,400,000 kronor, till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor;

b) att herr Pålssons ovanberörda motion icke måtte av riksdagen lifallas.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar. Utskottsmajoriteten framställer här på grund av enskild motion ett förslag om provisorisk löneförbättring åt en viss grupp av folkskollärarkåren, nämligen de gifta folkskollärarna med barn, och motiverar detta med det nödläge, som anses i stort sett ligga över hela denna kår. Jag vill visst icke förneka, att löneförmånerna för folkskollärarkåren särskilt under nuvarande förhållanden måste anses för knappt tillräckliga, och en förbättring av dessa löneförmåner är utan tvivel mycket behjärtansvärd, detta ju förr dess hellre. Men detta gäller icke endast folkskollärarkåren. Det gäller också småskollärarna och elementarlärarna jämte dem närstående grupper, och Kungl. Maj:t har ju beaktat detta genom att för ett par år sedan tillsätta en lärarlönenämnd, som skulle framlägga förslag till löneförbättring för alla dessa kategorier. Detta lönenämndens förslag är också i slutet av förra året framlagt och av Kungl. Maj:t utsänt på remiss till vederbörande myndigheter, men dessa myndigheters yttranden äro ännu icke till fullo inkomna, och ärendet kan således icke sägas vara slutligen utrett. Detta har utan tvivel bland annat utgjort ett skäl för Kungl. Maj:t att icke hava framkommit till årets riksdag med något förslag till sådan löneförbättring, men man har ju all anledning antaga, att sådant förslag icke skall låta länge vänta på sig.

Nu säga motionären och utskottets majoritet, att man skall icke vänta på denna lönereglering, utan man skall under tiden bevilja provisoriska löneförbättringar, och detta på grund av existerande nödläge. Jag vill visst icke underkänna de svåra förhållanden, varunder en stor del av folkskollärarkåren för närvarande lever, men jag ber att å andra sidan få säga, att man bör icke för mycket överdriva den. Man måste tänka på att det finnes många och stora grupper av vårt lands befolkning, som under nuvarande förhållanden hava att kämpa med fullt ut lika stora svårigheter och bekymmersamma förhållanden, som dessa folkskollärare. Folkskollärarna hava bland annat, utom sin lön, vissa natura-

förmåner, som ju spela in icke så oväsentligt. De hava fri bostad, fri vedbrand och planteringsland; vad den kontanta lönen beträffar utgör minimilönen 900 kronor samt tre ålderstillägg å 150 kronor. Detta är visserligen icke mycket, men de hava dessutom i de flesta fall andra lönetillskott. De hava lönetillskott särskilt för slöjd-undervisningen, lönetillskott för fortsättningsskolan m. m. Och i städerna och i åtskilliga andra kommuner veta vi, att kommunerna frivilligt hava ökat den s. k. minimilönen till olika belopp, och särskilt i de större städerna har denna ökning varit så pass stor, att folkskollärarkären där visst icke kan sägas ha det alltför svårt. På landsbygden är det ju sämre. Där finnas emellertid båda de nyssnämnda tillökningarna för slöjdundervisningen och för fortsättningsskolan, men det finnes dessutom i varje församling åtminstone en lärare, som förenar sin lärarbefattning med klokar- och organistbefattning, vilket ju ökar lönevillkoren rätt väsentligt.

Lärlönenämndens förslag innebär en höjning i grundlönen och i ålderstilläggen, men dessutom införande av familjelönetillägg för de gifta lärare och lärarinnor, som hava barn, med 200 kronor för första barnet, ytterligare 200 kronor, om de hava tre barn, och ytterligare 200 kronor, om de hava fem barn. Det är en helt och hållet ny princip, som här införes, och det är denna princip, som motionären vill lägga till grund för utgåendet av det provisoriska lönetillskottet. Detta har visserligen icke utskottsmajoriteten accepterat till fullo, men den har accepterat tanken delvis, ty den föreslår, att provisoriskt lönetillägg skall utgå till alla gifta folkskollärare med barn.

Det synes oss reservanter principiellt oriktigt att, då den av mig nyss nämnda utredningen omfattar flera grupper av lärare nämligen utom folkskollärare även småskollärare och elementarlärare, man skall bryta ut en grupp och giva den ett extra, provisoriskt lönetillägg och därvid till på köpet icke taga hänsyn till hela gruppen utan blott till vissa medlemmar av den, nämligen de gifta med barn. Det kan icke nekas, att det blir en orättvisa mot alla de kategorier, som då icke skulle komma i åtnjutande av någon förbättring. Kunde man fördela dessa provisoriska tillskott såsom nödhjälpen till verkligt behövande eller till dem som vore i mycket knappa omständigheter, vore det mindre att säga, men såsom det nu föreslås att utgå bara till vissa, de som hava barn, finnes det icke någon garanti för att det träffar de verkligen mest behövande. Man träffar lika väl de gifta folkskollärarna i de stora städerna med höga inkomster, vilka, om de hava barn under 18 år, få 250 kronor. Däremot kan det vara en liten folkskollärare på landet, gift utan barn, som kämpar med stora ekonomiska svårigheter, och han får dock ingenting. Det kan icke vara rättvist, och det har också inom folkskollärarkären själv väckt mycken stor opposition, att man vill slå in på den vägen. Det vill synas, att det enda rätta vore, då man icke kan fördela efter behovet, att alla skulle få ett tillskott på sin grundlön, och att detta skulle gälla alla tre kategorierna: småskollärarna, folkskollärarna och elemen-

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

tarlärarna. Vi erkänna, att i så fall måste tillskottet emellertid bli så litet, att det för de flesta icke skulle betyda mycket, så vida icke summan skulle springa upp till en storlek, som skulle åstadkomma en sådan rubbning i budgeten, att detta under nuvarande förhållanden icke kan äga rum.

Detta är huvudsakligen skälen till att vi icke kunnat ansluta oss till utskottets förslag; och genom att bevilja lönetillskottet, på sätt här föreslås, kan det dessutom icke nekas, att man åtminstone giver sken av att taga ståndpunkt till den nya löneprincipen, familjelönetillägget. Visserligen betonar utskottet, att förslaget icke får betraktas såsom ett prejudikat för vare sig utskottets eller riksdagens blivande ställning, när det gäller att komma till en allmän lönereglering, utan då skall man hava fria händer. Men det må sägas huru många gånger som helst, så kan det icke undvikas, att det i stora kretsar kommer att fattas så, att man genom att nu ansluta sig till förslaget att bevilja sådant lönetillägg åt gift man med barn också tagit ståndpunkt till frågan om familjelönetillägg. Jag skall icke ingå på denna stora fråga, men det är självklart vilka konsekvenser ett sådant ståndpunkttagande kommer att föra med sig bland alla andra tjänstemannakärer inom vårt land.

Då jag, herr talman, anser principiellt orätt att såsom skett bryta ut en viss grupp till erhållande av provisoriskt lönetillägg och det dessutom skulle innebära ett ståndpunkttagande till principen om familjelönetillägg, och då vi slutligen, såsom är att hoppas, snart hava att motse förslag från Kungl. Maj:t om verklig lönereglering för alla de förenämnda tre grupperna, hava vi ansett det rätta vara att för närvarande ställa oss avböjande till det provisoriska lönetillägget, och jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av reservanterna vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Bruce: Det är naturligtvis en stor tillfredsställelse för den, som intresserar sig för att folkskollärarkåren skall kunna få en sådan ställning, som motsvarar den uppgift den har för samhället, att finna, att även reservanterna oförbehållsamt erkänna, att denna kår befinner sig i sådan ställning i ekonomiskt hänseende, att en förbättring och en snar förbättring av dess löneförhållanden behöves. Men naturligtvis skulle tillfredsställelsen varit ännu större, om herr Strömberg och hans kamrater velat taga konsekvensen av vad han erkände, så att de också velat tillstyrka, att man skulle kunna göra litet för att avhjälpa behoven, där de kunna anses vara såsom störst. Det är sant, att utredningen icke är färdig och att man därför får vänta på en fullständig lönereglering, och att det kan hända, att man på grund av finansiella förhållanden får vänta länge nog. Borde icke detta vara ett skäl till att man, såsom man gjort i andra fall och under förra årets riksdag med avseende på vissa järnvägstjänstemän sörjde för tillfällig hjälp

även för nu ifrågavarande kår, innan den stora löneregleringen hann komma till stånd?

Nu säger den föregående talaren, att det finnes stora grupper av medborgare i vårt land, som i ekonomiskt hänseende hava det lika svårt, som de nu ifrågavarande, och dessa skulle icke samtidigt få någon hjälp. Men är icke detta ett sådant resonemang, som alldeles omöjliggör genomförande av lönereglering för en grupp i sänder — ty en allmän löneförbättring eller höjning av de ekonomiska förhållandena kan naturligtvis icke på en gång genomföras?

Ang. lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor.
(Forts.)

Men i trots av att den föregående talaren erkände, att folkskollärarkåren befinner sig i behov av förbättrade löneförhållanden sökte han visa, att i det hela taget det icke var så farligt med detta behov, därför att folkskollärarna hade inkomster utanför den egentliga lönen, såsom ersättning för slöjdundervisningen och för fortsättningsskolan samt såsom organister och klockare. Ja, det finnes somliga, som hava det, men det är mera tillfälligt, och långt ifrån alla inom kåren ha dessa extra inkomster. Dessa inkomster äro för övrigt icke så värst stora, ty de gå i många fall långt ifrån upp till det belopp, 250 kronor, som här anses lämpligt såsom provisoriskt lönetillägg. Ersättningen för slöjdundervisning t. ex. uppgår ofta icke till mera än statsbidraget, d. v. s. omkring 80 kronor. Någon väsentlig förbättring av folkskollärarkårens ställning genom dessa extra tillägg kan man icke tala om.

Nu säger man, att genom det förslag, som här framkommit, hjälper man icke alla ens inom folkskollärarkåren, i den mån det skulle vara behöfligt, därför att man icke tagit hänsyn till var och en särskild individ som befinner sig i nödläge. Naturligtvis är det sant, men i det hela taget är det väl omöjligt att vid en lönereglering så individuellt avpassa förbättringen, att var och en får så mycket, att alla bliva likställda i ekonomiskt hänseende. Icke blev det så genom den tillfälliga löneförbättringen för järnvägspersonalen. De fingo alla i samma grad lika mycket. Naturligtvis har även inom denna kår i allmänhet en ensam man mindre behov än en man med stor familj. Men i alla fall försökte man icke att portionera ut lönetillägget efter behovet. Men det kan nog icke nekas, att i stort sett har den befattningsinnehavare, som har barn att försörja, i regeln större svårighet att draga sig fram än en sådan, som icke har barn. Och det känns naturligtvis starkare inom sådana tjänstemannagrupper, där inkomsterna äro små, så att, om en fördelning sker på de olika individerna i familjen, den summa, som kommer var och en till del, blir ofantligt liten, och ändå skall den räcka till mat och kläder m. m. Just inom de lägre grupperna av tjänstemannakåren är det ofta så, att det finnes många medlemmar inom familjen, som skola uppehållas på den lilla lönen, och därigenom blir behovet i allmänhet större. Det kan nog i enstaka fall förekomma, att en ensam lärare kan ekonomiskt hava det sämre ställt än den som har stor familj, men det hör till undantagen.

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

Så sade den föregående talaren, att han hellre kunde vara med på att alla skulle få lika stort belopp, men det skulle träffa ojämnt likaväl som en tillfällig löneförbättring av den art utskottet förordat, och efter mitt förmenande skulle det träffa ännu ojämnare. Ty då finge ju alla — antingen de behövde hjälp eller icke — lika mycket tillskott, så att en sådan anordning skulle visst tillgodose principen att lönetilläggen skulle lämpas efter det individuella behovet.

Det starkaste skälet mot utskottets förslag är ju det, att denna åtgärd skulle föregripa den lönereglering, som förestår, och särskilt vill man icke binda sig vid principen om särskilda lönetillägg åt familjeförsörjare. Utskottets motivering går ut på att finna en utväg att komma de mest behövande till hjälp och uttalar i början och i slutet av sin motivering med stor styrka, att här gäller att icke föregripa den lönereglering, som stundar. Jag är säker, att icke någon av riksdagens ledamöter känner sig bunden att en gång rösta för principen om familjelönetillägg, även om han nu skulle rösta för en provisorisk lönereglering med den reservation, som här ligger i detta uttalande, att man icke skall binda sig på förhand. Därför kan jag icke se, att man på något sätt föregriper den kommande regleringen. Jag kan icke finna annat, än att man söker komma de mest behövande inom folkskollärarkåren till hjälp, och detta på en väg, som verkligen är sådan, att ett sådant beslut låter sig genomföra med de medel, som för närvarande stå till buds, ty de finansiella svårigheterna — det har erkänts från auktoritativt håll — äro icke större än att om man icke går till högre belopp, kan man komma ut med detta. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än att, då man allmänt erkänner, att den kår, som här är i fråga, är i behov av hjälp, man också bör giva den snar hjälp genom att bifalla detta förslag, ty jag tror icke, att det skulle väcka någon verklig opposition från de medlemmar av karen, som ej nu skulle erhålla något.

Tvärtom tror jag, att ett sådant beslut skulle hälsas med tillfredsställelse, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Jag finner det vara mycket naturligt att under sådana förhållanden som för närvarande äro rådande på olika håll en önskan uppstått att söka i möjligaste mån avhjälpa de tryckande omständigheter, som mångenstädes göra sig kännbara, och att därvidlag i främsta rummet man ömmar för det, man närmast känner till. Detta är anledningen, varför motionen framkommit, liksom det också är anledningen till, att utskottet, på sätt som det gjort, tillstyrkt i viss mån bifall till motionen. Det är meningen att åstadkomma en nödhjälp för vissa kategorier av vårt svenska folk.

Jag tror nog, att det är många, som behöva nödhjälp i dessa dagar, och jag är övertygad att det finnes flera individer än dessa,

som här letats upp, som äro i behov av sådan hjälp utan att man behöver leta för mycket. Men frågan är, huruvida det är möjligt att åstadkomma sådan under nuvarande förhållanden, huruvida det är lämpligt att göra det på en del punkter, då man i alla fall icke kan det på alla. För öfrigt, denna fråga om nödhjälp nu star i mångt och mycket i överensstämmelse med en fråga som för en del är sedan sysselsatte riksdagen och utmynnade i beslut om vissa dyrtidstillägg. Jag ber därför att få erinra om, huru det gick till när man beslöt anvisa dessa lönetillägg.

Först framkom från Kungl. Maj:t proposition angående anordnande av vissa lönetillägg efter en viss norm. Riksdagen ansåg sig emellertid icke kunna godkänna detta förslag, ehuru det framkommit från Kungl. Maj:t och sålunda varit föremål för en synnerligt noggrann omprövning. Riksdagen skickade tillbaka förslaget med vissa anvisningar, den fick igen det, och efter åtskilliga ändringar från riksdagens sida beslöt densamma, att dyrtidstillägg skulle utgå, varvid man i synnerlig mån lade vikt vid att så mycket som möjligt träffa behovet, där det förefanns.

Huru har man nu gjort i detta fall? Här har motion ingivits av enskild person, och utskottsmajoriteten har i viss mån behjärtat vad han föreslagit. Någon närmare undersökning, huru en sådan nödhjälp skulle träffa, har visserligen icke kunnat göras, och har därför icke heller gjorts. Man har måst gå mer eller mindre schablonmässigt tillväga, och schablonen är den att folkskollärare med familj och minst ett barn skall få tillfälligt lönetillägg, men folkskollärare som äro barnlösa, om än gifta och aldrig så mycket i behov därav, få ingenting, detta oavsett de lönetillägg, en lärare har i vissa kommuner och att dessa lönetillägg variera i högst betydande mån. I de kommuner, där läraren icke har annat än grundlönen, kan väl ett sådant tillskott vara erforderligt, i andra, där kommunens bidrag är ganska väsentligt, kan man icke säga, att en gift folkskollärare med ett barn under alla omständigheter är i behov av tillfälligt eller särskilt tillägg mer än en ogift eller gift utan barn gå landsbygden, där blott minimilönen förekommer, men i alla fall får den förstnämnde lönetillägg och den sistnämnde blir utan. Jag tror att så pass ojämnt som detta kommer att drabba, är det svårt att karakterisera lönetillägget som en verklig nödhjälp. Dessutom finnes såsom jag redan erinrat många andra kategorier som äro i behov därav men nu alls icke komma ifråga.

Vid sådant förhållande befarar jag å andra sidan, att man måste i detta steg se ett på förhand givande av bifall till en ny princip, som här skymtar fram. Man bör komma ihåg, att motionären helt och hållet anslutit sig till den löneprincip om familjetillägg, även med hänsyn till lönetilläggens avtrappning som lärelöneregleringskommittén föreslagit. Detta har visserligen icke utskottet gjort utan sökt göra vissa ändringar, antagligen också för att på detta sätt kunna så kraftigt, som det gjort i motiveeringen, stryka under, att detta icke är något ingripande på förhand i den kommande löneregleringen. Emellertid, om man ser

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

till, så har motionären i överensstämmelse med kommittén föreslagit familjetillägg av 200 kronor för den, som har ett barn, 400 kronor för den, som har 3 barn, och 600 kr. åt den som har 5 barn att försörja. Utskottet har däremot höjt familjetillägget, redan om endast ett barn förefinnes, för folkskollärare till 250 kronor men bibehållit motsvarande tillägg för småskollärare vid 150 kronor.

Det skulle mycket förvåna mig, om icke den *handling*, som ligger i detta, komme att bli va avgörande för hela den reglering som föreligger, om den icke skall tala ett kraftigare språk än *uttalandet* i motiveringen, att detta beslut icke bör utöva inflytande på den kommande regleringen. Jag tror, att allt vad vår erfarenhet lärt oss från forna tider också i detta fall skulle komma att upprepas, och det så mycket mer som den siste talaren i sin kritik mot herr Strömbergs anförande, då denne framhöll att man på sådant sätt icke skulle hjälpa alla som därav vore i behov, förklarade, att om man resonerade, som herr Strömberg, skulle man icke kunna genomföra löneregleringen för en eller flera kategorier för ämbets- och tjänstemän, om man icke samtidigt gjorde det för alla andra. Han jämställde således föreliggande fråga med en lönerereglering, och det är vad jag tror också kommer att göras i framtiden. Då just den princip, som här är i fråga, nämligen om familjetillägg, är så kolossalt genomgripande, av så stor betydelse och tarvar utredning utöver den som i kommitténs förslag blivit verkställd, därför att den naturligtvis gjort detta på endast ett område av samhällslivet, men för de andra områdena absolut ingen utredning finnes, då den tillsatta kommittén haft med folkskollärarnas och elementarlärarnas löner och icke med något annat att göra, så är det klart att det beslut, vi komma att fatta, skulle återverka på statstjänarnas löner även på övriga områden.

För min del vill jag ingalunda säga, att jag ställer mig avisande mot tanken på sådana här familjetillägg, som jag finner i mångt och mycket innebära åtskilligt beaktansvärt. Men däremot är jag alldeles bestämd motståndare till att på detta sätt så att säga genom en bakport införa denna tanke och fastslå en princip av så genomgripande betydelse, utan att den fått utredning till alla delar.

Till sist vill jag, då det sagts, att det lätt skulle låta sig göra att få in detta i budgeten, säga, att det är nog en av de egna önskningarna helt naturligt gjord omformulering av ett uttalande som fälldes i utskottet, då jag tillät mig säga att, såvitt man nu kunde bedöma denna sak, och under reservation för att allting komme att utveckla sig på det sätt, jag för min del hade gjort upp och tänkt mig, ansåg jag icke, att man kunde anföra såsom bestämt hinder mot förslaget, att det icke var möjligt att få upp det på budgeten. Däremot har jag för min del förklarat det vara ganska olämpligt att göra det, och jag ber nu efter vad som kommit till min kännedom sedan det uttalandet fälldes av mig i utskottet få förklara, att reservationen med avseende å förutsättnin-

garna är ännu mycket grundligare från min sida, samt att jag icke på något sätt åtager mig ansvaret för, huru budgeten kommer att se ut.

Jag yrkar därför avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Herr Pers: Den föregående ärade talaren uttalade sig mot utskottet, och jag ber att åtminstone på ett par punkter få bemöta hans anförande.

Det är ju alldeles tydligt, att i dessa dyra tider mången kan vara i behov att få sin ställning förbättrad, men vi få väl inskränka oss till vad som berör staten och dess tjänstemän. Bland dem, som staten bundit vid sig såsom sina tjänare, undrar jag om någon kan neka till, att icke folkskollärarna befinna sig i så exceptionellt svag ställning, att det är berättigat att man gör något alldeles särskilt för dem. Jag skulle kunna anföra åtskilliga exempel på en hel rad av statstjänare, även kroppsarbetare, som hava högre löner än folkskollärarna och småskollärarna, men dessa hava likväl enligt min tanke en betydlig utbildningstid och ett mycket ansvarsfullt kall. De sämst ställda bland folkskollärarna äro de ute på landsbygden särskilt i de stora kommunerna, där ingenting annat än grundlönen bestås, och deras ställning försvagas ytterligare genom den höga kommunalskatten. Det är visserligen sant, att åtskilliga hava särskilda inkomster såsom klockare och organister jämte andra biinkomster, men detta är ingalunda fallet med alla, utan är det stora områden, där folkskollärarna endast och allenast hava grundlönen att lita till och därvidlag är verkligen, som jag sade nyss, förhållandet sådant, att jag anser staten icke stå till svars med att låta det vara såsom det är.

Den föregående talaren påpekade, huru dyrtidstillägget vid ett föregående tillfälle kom till stand. Det är visserligen sant, att man här väntar på en lönereglering, men denna blivande lönerreglering kommer sannolikt icke inom nästa eller kanske inom flera år, och under tiden måste något göras. Det hade visserligen varit välkommet, om Kungl. Maj:t hade framlagt något förslag till löneförbättring, och tror jag, att ett sådant även varit under övervägande, men när något framläggande nu icke skett, anser jag, att riksdagen bör träda till och hjälpa där ett alldeles otvivelaktigt behov förefinnes. Det är sant, att i städerna och i större samhällen folkskollärarna fått lönetillskott av kommunerna, och detta framföres nu såsom om det skulle ligga i vägen för denna löneförbättring, men jag hemställer, huruvida staten rimligen kan underlåta att fullgöra sin plikt, därför att kommunerna av fri vilja gjort något sådant tillskott här och där. Mig förefaller det, som om staten icke av denna anledning bör hålla sig tillbaka.

Det har också talats om övriga grupper av lärare, som skulle kunna sig tillbakasätta, ifall nu föreslagna lönetillägg beviljades, och man har både här och i utskottet framhållit elementarlärarna såsom också varande i behov. Ja, det kan så vara, men jag får

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

erinra om, att riksdagen ganska nyligen förbättrat de extra lärarnas ställning, och detta har också haft en god verkan på kåren i dess helhet. Vidare, vill jag påminna om, att man icke kan säga, att elementarlärarna med löner från 3,000: — till 6,000: — kr. inneha en lika svår ställning som folkskollärarna.

Det är givet att det är en viss betänklighet med att sålunda låta behovsprincipen framträda, såsom den vid gör denna tillfälliga lönereglering. Men i det nödläge, vari folkskollärarkåren befinner sig, har utskottet velat komma den till hjälp, och utskottet har sagt sig fri från alla konsekvenser i denna riktning. För min personliga del tror jag även, att om denna princip någonstades skall komma i betraktande så skall det vara, när det gäller en så talrik grupp av statstjänare som den här ifrågavarande; en löneförhöjning kan nämligen medföra så vitt gående konsekvenser, att denna princip kan få lov att i någon mån tillämpas.

Jag vill inte längre uppehålla herrarnas tid utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag känner mig uppkallad av de båda reservanterna, som uttalade sig om, att det skulle kännas såsom en orättvisa inom stora grupper av lärare, om denna nu ifrågavarande kategori bleve hjälpt med detta lilla tillägg. Särskilt den förste ärade talaren underströk mycket skarpt, att elementarlärarna allesamman hade precis samma anspråk å särskilt tillägg som folkskollärarna. Det är enligt min uppfattning alldeles falskt, och dessutom ber jag få säga, att, enligt min övertygelse, inom elementarlärarkåren det icke på något håll komme att väcka ond blod, om de sämst ställda bland folkskollärarna få denna löneförhöjning, helst de sämst ställda elementarlärarna för ett år sedan finge en motsvarande nödhjälps, utan att det föll en enda folkskollärare in att opponera sig mot detta föregripande av löneregleringen för elementarlärarna, som dock måste erkännas vara betydligt bättre ställda i ekonomiskt avseende än folkskollärarna. Detta tycker jag är så alldeles självklart, att det icke skulle behöva sägas. De elementarlärare, som då voro ifråga, voro extra lärarna med 2,000 kronors avlönning, och dessa ansågos av riksdagen stå i ett verkligt nödläge, som berättigade dem till ett extra tillägg till arvodet av 700 kronor årligen. De lärare, som nu äro ifråga, komma visst icke upp till 2,000 kronors avlönning. Deras lön uppgår till mycket under denna summa, och det är icke fråga om 700 kronor utan om 250 kronors tillägg för dem. Var och en som tänkt på saken, förstår nog, att det icke finnes den allra ringaste kärna i talet om, att det skulle kunna väcka ovilja på vissa håll i lärarkretsar, om detta statsutskottets förslag skulle gå igenom.

De försök, som gjordes av båda reservanterna att skymma undan karaktären av nödhjälps i denna sak, tror jag icke heller kunna göra anspråk på något vidare gehör bland dem, som tagit reda på vad frågan gäller. I genomsnitt hava folkskollärarna, när de gå ut från seminariet, en skuldbörda av över 3,000 kronor. Denna

hava de att förränta och amortera med en kontant lön av 900 kronor plus vissa naturaförmåner, som säkerligen icke ens statsutskottets reservanter torde vilja uppskatta till mer än i genomsnitt högst 300 å 400 kronor. Här får man verkligen tala om ett nödläge.

Elementarlärarna befinna sig icke alls i denna situation. Jag erkänner, att denna lärarkår, som jag själv i löneavseende tillhör, också kan hava *mycket* berättigade krav att få en lönereglering så snart som möjligt, men det kan icke vara tal om verklig nöd för folk, som har mellan 3,000 och 6,000 kronors lön. Det är skillnad på 3,000 kronor—6,000 kronor och å andra sidan 900 kronor som folkskollärarna hava, plus tre alderstillägg om tillsammans 450 kronor, plus vissa naturaförmåner. Det kan således icke alls skymmas undan, att talet om, att läroverkslärarna hava lika rätt till nödhjälp som folkskollärarna, är alldeles missvisande.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att riksdagen till och med under kristiden fattade beslut om samma sak i fråga om en annan grupp av statstjänare i ungefär samma ekonomiska förhållande, som folkskollärarna, nämligen de lägst avlönade järnvägstjänstemännen. De skäl, som nu anföras mot att de sämst lottade nu skola få särskilt understöd, anfördes också i fråga om de sämst avlönade järnvägstjänstemännen, men vann icke kammarens gehör i början av den stora krisen. Jag tror icke, att något inträffat, som kan medföra, att kammaren borde skänka sitt gehör åt dessa skäl denna dag. Det skulle då vara det sätt, varpå utdelande av detta understöd skulle ske, det »schablonmässiga» utdelandet. Men man skulle kunna säga precis detsamma om järnvägstjänstemännens tillfälliga löneförbättring vid förra riksdagen. Jag vill ändå påminna om att i allmänhet äro familjeförsörjarna genomsnittligt sämre ställda än de som icke hava familjer, när de båda hava samma lönevillkor. Jag tror icke man kan komma närmare rättvisan, såvida man icke här skulle klippa av den högsta lönegraden ibland folkskollärarna. Det hade ju varit en utväg, som det förvånar mig, att icke reservanterna tänkt på, när de nu dock behärta det nödläge, vari folkskollärarna befinna sig. Men det är nu för sent att komma med en sådan ändring.

Det duger icke heller att säga: denna sak kan gärna ligga, därför att en lönereglering snart är att vänta. Jag undrar, om dessa lärare det gäller, familjeförsörjarna, kunna taga det såsom något annat än nära nog ett hän om man säger: »Ni kan icke reda er, ni befinna er i ett nödläge, men det dröjer icke många år, innan er ställning kommer att hjälpas upp.» Det är icke ett skäl, som är värdigt folkrepresentationen att komma med.

Den förste ärade talaren sade ett nog så sant ord på tal om den förfärliga fara, som statsutskottets ärade ordförande såg i ett bifall till statsutskottets förslag. Statsutskottets ärade ordförande tyckte, att det vore rysligt farligt att binda sig vid principen om lörens utgående med hänsyn till familj. Den förste ärade talaren sade, att det kan icke undgås att riksdagen *ger sig sken av* att taga parti för denna princip. Jag tror att detta är absolut riktigt.

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Ang: löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

Om det finnes någon fara här skulle den vara, att kammaren giver sig *sken* av att taga parti för principen, men jag tror icke, att kammaren brukar vara så rädd för skenet i det ena eller andra avseendet, när kammaren känner sig hava gott samvete. Jag tror icke heller, att kammaren behöver taga detta oberättigade sken så hårt till sinnes. Kammaren känner nog, att den icke är bunden vid det skenet, när förslag till lönereglering föreligger, då den fullkomligt obunden kan uttala sig i den frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kjellén: Utan att underkänna eller underskatta de utan tvivel befogade betänkligheter, som reservanterna anført mot ifrågasvarande anslag, finner jag så starka billighetsskäl i denna stund tala för beviljandet av detsamma och så starka garantier tillika införda mot missbruk av ett sådant beslut som prejudikat, att jag kommer att rösta för utskottets förslag, vilket jag, herr talman, härmed velat tillkännagiva.

Häri instämde herr *Malmberg*.

Herr Strömberg: Endast ett par ord i anledning av en föregående talares yttrande, då han i anledning av min sammanställning av elementarlärarna och folkskollärarna anförde, att det icke skulle vara fallet, att båda dessa kategorier voro jämnställda i avseende å behovet av ett särskilt lönetillägg. Jag vill då erinra, att jag talade om tre kategorier, folkskollärare, småskollärare och elementarlärare såsom alla med väl berättigat behov av lönetillägg, naturligtvis med hänsyn till varje kategoris levnadsstandard. Den ärade talaren sade nyss, att elementarlärarna icke voro i så stort behov av lönetillägg. Under föregående år hava vi dock från det hållet hört ganska ömma toner i motsatt riktning, men jag vill icke nu närmare ingå härpå. Jag vill dock säga, att såväl den nämnde talaren som herr Pers i sin jämförelse mellan folkskollärarna och elementarlärarna glömde göra en motsvarande jämförelse mellan folkskollärare och småskollärare och vad småskollärarna angår, befinner sig denna kär, bestående av flera tusen medlemmar, vars begynnelselön endast går till 500 kr. med tre ålderstillägg å 60 kr. dock i betydligt sämre ställning än folkskollärarna. Nu kan det sägas, att utskottet tagit hänsyn till och även inbegripet småskollärarekåren i det nu föreliggande förslaget om nödhjälp. Ja, men inom denna kär äro de i allmänhet icke gifta. Antalet gifta inom denna grupp, vilkas lönevillkor sålunda skulle förbättras utgör nämligen blott 165, således så gott som intet, men alla de andra skulle bli utan.

Man har även talat om, att ett liknande förhållande näml. beviljande av provisorisk löneförbättring ägde rum under fjorårets riksdag i fråga om de lägst avlönade järnvägstjänstemännen, men jag påminner om, att dessa icke fingo denna enligt familjelöneprincipen, utan alla fingo lika och det är något helt annat. Jag

anser såsom sagt detta vara den enda riktiga principen, så att icke den gifte skall få mer än den ogifte för samma arbete.

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det brukar i allmänhet vara ett osvikligt krokben för att göra något i en sak, om denna sak befinner sig under utredning, Jag vet ju inte riktigt, huru de ärade reservanterna se på dessa ting, men det förefaller mig åtminstone, som om ett dyrtidstillägg bryter igenom alla slags utredningar. Så har det varit hittills, och så kommer det väl alltid att bliva. När det verkligen behövs ett dyrtidstillägg någonstans, och man är på det klara med att det behövs, då är det en sak som inte behövs, och det är en ytterligare utredning. Men naturligtvis får dyrtidstillägget inte föregripa den slutliga regleringen. Någoting sådant skulle ske i detta fall, för den händelse den summa, som statsutskottet föreslår, vore så stor, att man kunde tänka sig, att riksdagen i framtiden skulle vara benägen att pruta på den summan. Men en lönereglering, som gav mindre eller endast dessa 250 kronor åt någon folkskollärare, det vore inte någon lönereglering alls. Det kan jag tryggt säga, som suttit i denna lärarelönenämnd och haft tillfälle att taga del av folkskollärarkårens alla förhållanden.

Nu säger emellertid herr Swartz och vill alldeles särskilt starkt framhålla, att statsutskottets förslag här skulle föregripa principiellt på så sätt att man liksom genom en bakport, som han sade, vill föra in en ny avlöningsprincip. Detta tal är för mig, om ordet tillåtes, en förvillelse. Ett dyrtidstillägg är väl alltid oberoende av alla slags avlöningsprinciper. Någonstans måste ju en begränsning ske. Men det som bestämmer denna begränsning kommer naturligtvis aldrig någonsin att vara bestämmande vid den slutliga löneregleringen. När man vid århundradets början gick till de dyrtidstillägg, som herr Swartz talade om, bestämde statsutskottet och efter detta riksdagen, att personer som exempelvis vore taxerade till 7,000 kronors inkomst inte skulle komma i fråga. Men inte vill väl herr Swartz påstå, att statsutskott och riksdag därmed ville hava sagt, att taxeringsmyndigheternas uppskattning av tjänstemännen skulle få bestämmande inverka vid den slutliga löneregleringen? Vad det kommer an på här, det är naturligtvis att se efter, huruvida den begränsning, som statsutskottet har företagit, verkligen har skäl för sig.

Jag gjorde en gång helt nyligen en liten undersökning om folkskollärarnas familjeförhållanden. Det var 3,300 familjer med barn, om jag tog alla barn med, således även dem som passerat myndighetsåldern. Jag fann, att på 100 folkskollärarfamiljer kom det icke mindre än 330 barn. Inom min egen kår kom det 254 barn på 100 familjer. Men detta giver dock icke den rätta föreställningen om den barnrikedom, som verkligen utmärker folkskollärarkåren. Allting blir tydligare om jag säger, att det finnes mer än 1,200 familjer av dessa 3,300 som hava fyra barn och därutöver, att det finnes nära 500 familjer som hava sex barn och

Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)

därutöver samt ett sextiototal familjer med tio barn och därutöver ända upp till femton. Jag kan skärpa tydligheten, om jag tillägger, att inom min kår fanns det samtidigt inte mera än sju familjer som hade åtta barn, och flera än åtta barn hade ingen läroverkslärare. Jag tycker därför, att det faller av sig självt, att man tager sikte just på barnen, då man går att ekonomiskt hjälpa folkskollärarkåren. Att liksom reservanterna vilja giva en ungarl i högsta lönegraden med 1,350 kronors lön samma hjälp som en familjefar med fem barn och kanske bara 1,200 kronors lön, det är där ju ingen mening i. Och det är heller inte behövt. Men inom barnrika hem äro 250 kronor en välsignad sak under en så dyr tid som den vi nu måste genomleva.

Nu säga de ärade reservanterna, såväl i sin reservation som här i debatten, att det finnes andra grupper av dem, som lärarlönenämnden sysselsatt sig med, som också borde komma i fråga — således även min kår. Jag har ingen fullmakt att tala å min kårs vägnar, men jag tror, att den är tacksam för den omtanke, som reservanterna visat. Men jag tror också, att det inte kommer att bli någon tröst i den eventuella bedrövelsen, om statsutskottets förslag nu skulle falla. Det skulle ju i så fall vara någonting liknande den tröst för ett tigerhjärta, som skalden Bengt Lidner talar så långt ifrån vackert om

Jag ber på grund av detta, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Meurling: Det kan icke förnekas, att det finnes många folkskollärare med familj och med studieskulder, som under denna prisstegring verkligen hava att kämpa med nöd. Detta måste ju nedtynga dem i deras arbete och minska deras arbetskraft, och därigenom blir det icke allenast lärarne själva utan också samhället som kommer att bli lidande därvidlag. Och om det gäller att tillämpa en ny oprövad princip, synes det mig vara bättre, att den får tillämpas på en liten grupp till att börja med och för tillfället, än att man skulle tillämpa en oprövad princip genast, utefter hela linjen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Jag anhåller endast med anledning av de sista båda talarnes anföranden att få rikta till kammaren den frågan: Anse icke herrarne, att med den motivering, som är anförd på de hållen, familjetilläggen bli fastslagna genom ett bifall till utskottets förslag?

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder framstälts vart och ett av de olika momenten i föreliggande utlåtande komme att företagas till avgörande särskilt för sig.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a) hemställt.

Sedermåra gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. b) framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i mom. b) uti den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. löne-
tillskott åt
lärare vid
folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i mom. b) av sitt utlåtande nr 75, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i mom. b) uti den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 55.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i gällande bestämmelser angående förteckningar å lagfarter, och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 22 värnpliktslagen den 17 september 1914,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 35, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd.

*Ang. ändring
i bestämmel-
serna om
sjöfynd.*

Ang. ändring
i bestämmel-
serna om
sjöfynd.
(Forts.)

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 133, hade herrar *Wilh. Hellberg, Alex Thore, Axel Sundberg, Cornelius Olsson, Gust. Rydén* och *Axel E. Lindvall*, med instämmande av herrar *Karl Kahlström, Aug. Lingström* och *Pehr Aug. Andersson*, hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta att antaga följande ändring i lagen av den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd: § 2. Om angivet fynd åligge tullkammaren att göra anmälan hos Konungens befallningshavande i länet, som skall låta kungörelse om bärgningen tre gånger införas i allmänna tidningarna. Kommer ägaren inom år och dag, sedan sist kungjort var, och visar sin rätt, tage han sitt åter mot det, att han till den, som bärgat, utbetalar kostnaden för godsets kungörande och vård samt den bärgarlön, som domstol kan finna skäligt att bestämma. Kommer han ej, tillfaller strandvrak, *vars värde överstiger femtio kronor*, kronan, efter avdrag av bärgarlön och kostnad, som nyss är nämnd, *men strandvrak till lägre värde* samt annat fynd tillfaller, *efter tullkammarens beprövande*, den, som bärgat. Kan vad bärgat och angivet är ej vårdas utan fara för försämring, skall det, *om det vid besiktningen åsatts högre värde än femtio kronor*, försälas å offentlig auktion och de influtna medlen insättas i länets ränteri.

Gods av värde ej överstigande femtio kronor må av bärgaren fritt disponeras, sedan han hos tullkammaren nedsatt den säkerhet eller borgen, som tullkammaren finner sig kunna godkänna, för att ägaren, om han kommer inom ovan sagd tid och visar sin rätt, skall få i kontanter värdet av sitt åter, med avdrag som nyss är sagt, enligt besiktningsvärdet, dock med undantag för det fall, att tullkammaren prövar godset vara av den beskaffenhet, att det kan förmodas vara av personligt värde för ägaren och av honom uppskattat efter andra grunder än dess handelsvärde, i vilket fall det skall av tullkammaren tagas i förvar.

Skulle bärgaren genom felaktig uppgift eller på annat sätt hava sökt åstadkomma, att gods vid besiktningen med orätt åsatts värde av femtio kronor eller därunder, have han förverkat sin rätt till godset, vilket i dylikt fall tillfaller kronan.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kung. Maj:t efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd, att *dels* det i lagen föreskrivna förfaringssättet måtte, beträffande sjöfynd av ringa värde, förenklas, *dels ock* strandvrak av ringa värde måtte under vissa förutsättningar tillfalla bärgaren.

Herr Lindley: Herr talman! Jag finner det nödvändigt att vid ärendets avgörande säga några få ord.

Jag vill förutskicka den anmärkningen, att jag är fullständigt ense med utskottet i dess yrkande. Det är endast en passus

i utskottets motivering, till vilken jag icke kan helt ansluta mig. Utskottet har först och främst nästan enhälligt intagit den ståndpunkten, att det icke velat tillstyrka motionärens framställning om att gods med ett värde av upp till 50 kronor odisputabelt skall tillfalla bärgaren, men å andra sidan sagt, att möjligen torde detta belopp finnas vara högre än som skäligen bör bestämmas. Och utskottet har då icke velat angiva den siffra, som rätteligen bör fastställas. Men sedan säger utskottet: »Har godset vid besiktning befunnits falla inom den lägre värdegränsen, torde det icke möta några betänkligheter, att såsom i motionen föreslagits, låta godset av bärgaren fritt disponeras». Och så tillägger utskottet: »Att göra undantag härifrån för det fall, att godset kan antagas vara av personligt värde för ägaren, lär knappast vara av verkligt behov påkallat». Jag vill icke låta detta stå oemotsagt, ty det är naturligt, att ett utskottsutlåtande kan betyda ganska mycket, då Kungl. Maj:t kommer att framlägga ett eventuellt förslag i ämnet.

Ang. ändring
i bestämmel-
serna om
sjöfynd.
(Forts.)

Jag tror verkligen att det är för mycket sagt, att det icke kan beräknas, att gods av personligt värde skulle skyddas på något sätt eller vis. Frågan är i realiteten sådan, att här föreligga två intressen, ett kustbefolkningsintresse och ett sjöfartsintresse. Om jag utgår från att här har inträffat ett haveri, en sjöolycka, och att en del av besättningen omkommit, måste givetvis deras tillhörigheter, om de bärgas, vara av ett personligt affektionsvärde för den efterlämnade familjen eller andra efterlämnade anhöriga.

Jag kan därför icke ansluta mig till den ståndpunkten att bärgaren skall få behålla detta, om det faller inom ramen av det belopp, som eventuellt kan bli fastställt, och sedermera endast svara med den kontanta summa, som dessa tillhörigheter kunna beräknas inbringa. Att det icke finnes något affektionsvärde i en plankstump eller en pitpropsända, därom kan jag vara ense med utskottet. Men då det gäller personliga tillhörigheter efter eventuellt drunknade personer eller även bärgade, kan det ju finnas ett affektionsvärde i deras tillhörigheter, och därför tror jag, att detta utskottets uttalande icke bör få stå oemotsagt i kammarens protokoll. På denna grund har jag velat göra dessa anmärkningar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Hudiksvalls stad av kronans rätt till gamla läroverks-tomten i Hudiksvall med därå uppförda byggnader m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående drift-kostnader under år 1916 för egnahemslänefonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stats-

Första kammarens protokoll 1915. Nr 67.

bidrag för år 1915 till parallellundervisning vid lantmannaskolan å Fridhem i Malmöhus län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Bökås nr 1 i Jönköpings län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Åmål av tre kronolägenheter;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utslutande ur riksstaten av de under titeln »gästgivares friheter» uppförda anslag;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättning av förste lantmätartjänsten i Stockholms län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till lotsverket av visst område å Södra Djurgården för anordnande därstädes av förrådslokaler m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till elektrisk anläggning vid Ultuna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

*Om stat för
veterinär-
bakteriologiska
anstalten m. m.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av statens veterinär-bakteriologiska anstalt m. m. ävensom tvenne i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 26 mars 1915 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 104, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels godkänna det i nämnda protokoll framlagda förslaget till ordinarie stat för statens veterinär-bakteriologiska anstalt, att tillämpas från och med år 1916, ävensom de villkor och bestämmelser, som enligt protokollet föreslagits för åtnjutande av de i samma stat för ordinarie befattningar upptagna avlöningsförmåner;

dels ock, vid bifall härtill, å ordinarie stat under riksstatens nionde huvudtitel uppföra ett anslag till nämnda anstalt till belopp av 42,700 kronor.

Bland ifrågavarande bestämmelser förekom även att laboratorn vid anstalten skulle vara skyldig att tills vidare och intill dess anordnades kunde varda i vederbörlig ordning bestämt bestrida jämväl undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan.

I sammanhang med förevarande utlåtande hade utskottet till behandling förehått två i anledning av förevarande proposition inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 84 i första kammaren av

herr *Pers* samt i andra kammaren nr 222 av herr *Ekerot*, i vilka hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta.

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m.m.

(Forts.)

dels den ändring i de villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i blivande stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningar, som föreslagits uti Kungl. Maj:ts proposition nr 104, att bestämmelsen om skyldighet för laboratorn vid nämnda anstalt att bestrida undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan utginge,

dels att nämnda undervisningsskyldighet skulle åligga professorn i patologisk anatomi vid berörda högskola,

dels ock, såsom följd härav, att från veterinärhögskolans stat skulle avföras en assistent vid patologisk-anatomiska och bakteriologiska avdelningarna med arvode av 2,500 kronor, samt att i stället skulle å nämnda stat uppföras en laborator vid berörda avdelningar med arvode av 4,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt med bifall till herrar *Pers*' och *Ekerots* förevärande motioner,

a) godkänna av utskottet föreslagen stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt att tillämpas från och med år 1916;

b) godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten upptagna avlöningsförmånerna, med uteslutande av bestämmelsen om skyldighet för laboratorn vid anstalten att bestrida jämväl undervisningen i bakteriologi;

c) å ordinarie stat under rikstatsens nionde huvudtitel uppföra ett anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt till belopp av 42,700 kronor; samt

d) i gällande stat för veterinärhögskolan i stället för den vid patologisk-anatomiska och bakteriologiska avdelningarna upptagne assistenten vid samma avdelning uppföra en laborator med ett arvode av 4,000 kronor och i följd härav höja det under anslagstiteln veterinärundervisningen uppförda anslag till veterinärhögskolan från 174,600 kronor med 1,500 kronor till 176,100 kronor.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Vid 1907 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att anvisa medel för upprättande av en statsmedicinsk anstalt. I den kungl. propositionen ingick också ett förslag, att vid denna statsmedicinska anstalt skulle anläggas en veterinärbakteriologisk anstalt. Riksdagen biföll så tillvida Kungl. Maj:ts proposition, att anslag beviljades för den statsmedicinska anstalten, men propositionen avslögs i den del den rörde den veterinärbakteriologiska anstalten. Detta avslag motiverade riksdagen därmed, att riksdagen ansåg, att en sådan veterinärbakteriologisk anstalt skulle förläggas icke tillsammans med den statsmedicinska anstalten utan med veterinärinstitutet, på det att detta och undervisningen där måtte få nytta av den veterinärbakteriologiska anstalten. Vid den tiden var pro-

*Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.*

(Forts.)

fessorn i patologisk anatomi även lärare i bakteriologi och man ansåg, att det skulle vara fördelaktigt om denna hans dubbla arbetsbörda kunde något lättas, vartill fogades det skälet, att det laboratorium, som skulle byggas i samband med den bakteriologiska anstalten, behövdes för denna undervisning i bakteriologi. Således, redan då pekade riksdagen på att veterinärinstitutet borde få nytta vid sin undervisning av den bakteriologiska anstalten.

Vid 1908 års riksdag framlade Kungl. Maj:t en proposition med begäran, att riksdagen måtte bevilja medel för upprättandet av en veterinärbakteriologisk anstalt vid veterinärinstitutet; och i den kungl. propositionen föreskrevs även, att laboratorn vid den blivande bakteriologiska anstalten skulle föreläsa i bakteriologi vid veterinärinstitutet. Riksdagen biföll denna Kungl. Maj:ts proposition. Sedermera visade det sig emellertid, att utrymmet vid veterinärinstitutet icke medgav, att den veterinärbakteriologiska anstalten där inrättades, och ej heller fanns det någon kompetent sökande till vare sig professorsbefattningen eller laboratorsbefattningen. Alltnog, Kungl. Maj:t anmälde både 1909 och 1910, att anstalten icke hade kunnat komma till stånd.

1906 års riksdag hade beviljat medel för byggandet av ett nytt veterinärinstitut och härför anvisat en summa av 2,250,000 kronor. När planen för detta veterinärinstitut fastställdes, hade plats icke beräknats för den veterinärbakteriologiska anstalten, men samtidigt med att 1908 års proposition framlades, begärdes en utvidgning av veterinärinstitutets nybyggnader, så att också den veterinärbakteriologiska anstalten där skulle få plats. Det förslag, som för den nya byggnaden framlagts, slutade på ett belopp av 30,000 kronor. Men dävarande departementschefen hade ansett sig kunna pruta ned denna summa till 13,800 kronor av det skälet, att det utrymme, som hade avsetts för laboratorium vid den patologiska-anatomiska avdelningen vid det nya veterinärinstitutet, ansågs kunna tages i anspråk för den nya veterinärbakteriologiska anstalten. Således, att kostnaden för tillbyggnaden icke blev större, berodde därpå, att en del av utrymmet vid den patologisk-anatomiska avdelningen togs i anspråk för den veterinärbakteriologiska anstalten.

År 1911 började verksamheten vid den veterinärbakteriologiska anstalten i de för densamma avsedda lokalerna i det nya veterinärinstitutet och samtidigt övertog laboratorn vid anstalten undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan.

Den veterinärbakteriologiska anstalten har sedan raskt utvecklats sig. År 1909 anvisade riksdagen 21,320 kronor på extra stat för denna anstalt. År 1913 ökades beloppet till 31,020 kronor. År 1914 beviljade riksdagen 38,020 kronor och den stat, som nu ligger på kammarens bord och som jag hoppas riksdagen i dag kommer att godkänna, slutar på ett belopp av 42,700 kronor. Detta visar ju, att den veterinärbakteriologiska anstaltens verksamhet ständigt ökats, att anstalten torde fylla sitt ändamål på ett

lyckligt sätt och att laboratorns undervisningsskyldighet ej verkat hämmande.

Redan från första stunden, när riksdagen fattade sitt beslut, att den veterinärbakteriologiska anstalten icke skulle förläggas till den statsmedicinska anstalten utan i stället läggas till veterinärinstitutet, började striden om denna anstalts undervisningsskyldighet vid institutet och denna strid har sedan konsekvent pågått. Medicinalstyrelsen och chefen för anstalten vidhålla bestämt, att det är fördelaktigare, om anstalten kan bli alldeles fristående och den nuvarande föreståndaren således bli chef för anstalten. Riksdagen däremot har 1907 och 1908 uttalat sig för att laboratorn skulle vara föreläsare och lärare vid institutet.

I fjolårets proposition angående veterinärhögskolans stat förordade också Kungl. Maj:t. att denna laboratorns föreläsningsskyldighet vid veterinärhögskolan skulle förbli gällande. Men då väcktes en motion om den förändringen, att så icke skulle bliva fallet, utan att undervisningen i detta ämne skulle helt överflyttas till veterinärhögskolan. Riksdagen biföll i viss grad denna motion. Riksdagen beslöt nämligen, att professorn i anatomi skulle bli lärare även i histologi, men om den andra frågan, huruvida professorn i patologisk anatomi även skulle bli lärare i bakteriologi uttalade sig riksdagen på det sättet, att vid platsens tillsättande skulle tillses, att professorn i patologisk anatomi var kompetent att om så skulle påfordras även bli lärare i bakteriologi. Men riksdagen ville icke fatta något beslut om den saken, därför att riksdagen först ville vara övertygad om att en sådan ämnesöverflyttning skulle kunna ske utan ökade kostnader.

Omedelbart efter sedan riksdagen fattat detta sitt beslut, inkom anstaltens föreståndare med en anhållan, att anstaltens tjänstemän måtte så fort som möjligt bli befriade från föreläsningsskyldighet; och han förklarade, att detta kunde ske utan några som helst kostnader. Det är nu den frågan, som huvudsakligen torde få komma till bedömande.

Således, anstaltens föreståndare har sagt: utan några som helst kostnader. När den frågan förelades lärarkollegiet vid veterinärhögskolan, sade kollegiet, att det icke kunde ske utan kostnader. Kollegiet ansåg, att den minsta tänkbara ökade kostnaden vore 5,000 kronor årligen; det behövdes nämligen dels en lön på 4,000 kronor för en ny laborator, dels 1,000 kronor i ökat anslag till undervisningsmateriel. Mot detta lärarkollegiets beslut reserverade sig professorn i anatomi, som förklarade sig anse den ökade kostnaden kunna begränsas till 2,800 kronor.

Så gick frågan till direktionen för veterinärinstitutet. Direktionen uttalade sig för önskvärdheten av att en hel och fullständig skilsmässa måtte komma till stånd; men beträffande kostnadsfrågan däremot voro direktionsmedlemmarnas åsikter mycket olika. En ledamot av medicinalstyrelsen, som också är ledamot av direktionen, medicinalrådet Kjerrulf, vilken hela tiden drivit på detta att de skulle skiljas åt, ansåg att det behövdes en så ringa ökad kostnad

*Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)*

Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)

som 1 500 kronor — han kom således lägre än reservanten i lärarkollegiet. Han förmenade, att om man blott gjorde assistenten till laborator, så vore allt gott och väl. Och med honom förenade sig en annan reservant, överdirektören Flach. Ordföranden i direktionen justitierådet von Seth och en ledamot godsägaren Scharp — två personer som jag anser stå i detta fall mycket fristående från de tvistande parterna — ha emellertid förklarat, att de anse, att upphävandet av laboratorns föreläsningsskyldighet — utan andra ändringar — alltid måste medföra en merkostnad av 4,000 kr. till en ny laboratorslön vid högskolan. Men därjämte framhöllo de, att detta alldeles givet komme att omedelbart åtföljas av mycket stora kostnader i och för lokalernas utvidgning och så småningom hela anstaltens skiljande från veterinärhögskolan genom en ny byggnad utanför denna. Då riksdagen sagt, att den ville vara med om ett sådant skiljande endast under förutsättning, att ökade kostnader icke uppkomme, ha således dessa herrar, direktionens ordförande och Scharp sagt, att de vid sådant förhållande icke kunde tillstyrka ett sådant åtskiljande, därför att det dels icke vore nödvändigt för undervisningen, dels alldeles givet komme att draga med sig högst väsentliga kostnader, minst 4,000 kronor nu genast och inom en mycket nära framtid långt större kostnader för nybyggnader.

Nu har det många gånger varit tal om, huruvida denna undervisningsskyldighet för laboratorn vid anstalten, detta att han skall vara lärare vid högskolan verkligen hade något för honom sasom tjänsteman vid anstalten hinderligt inflytande. I detta fall säger föreståndaren, professor Bergman, att det är mycket svårt och att det hindrar honom alldeles ofantligt. Men när man frågar, huruvida det skulle kunna bli någon kostnadsminskning för anstalten, om laboratorn befriades från undervisningsskyldigheten vid högskolan, då slår professor Bergman om tonen ganska betydligt och säger i utlåtandet, för det första, att det kan man visst icke tänka sig, att minska hans lön; ty det vore en så ofantligt liten tid, han använde för sin lärarverksamhet, och det fordrades inga särskilda kvalifikationer härför; antingen han vore lärare eller icke, skulle han ha sin nuvarande lön. Här säger han alltså, att ingen avsevärd tid åtgår; och tiden torde för övrigt herrarna själva kunna något så när bedöma, då det är 28 ordinarie föreläsningstimmor den ena terminen och 16 den andra terminen. En annan fråga är, huruvida anstalten fortfarande skulle kunna vara till nytta för undervisningen även sedan skilsmässa ägt rum. Därvidlag har anstaltens föreståndare påpekat, att redan nu överlämnas mycket materiel, som inkommer till anstalten, åt institutets olika avdelningar och det kan fortfarande mycket väl låta sig göra.

Jag har tagit reda på huru det förhåller sig med denna sak och det är så, att nästan alla dessa olika sjukdelar av djur, som insändas till veterinärinstitutet, tagas emot vid den bakteriologiska anstalten, ty det största antalet kommer att där behandlas, men en hel del sådana fall, som icke närmast beröra den veterinär-

bakteriologiska anstalten, skickas ut till de avdelningar dit de närmast höra. Således är det ju en sak som är alldeles given, att de fall, som kanske närmast ha att göra med den kirurgiska avdelningen, behandlas icke på den bakteriologiska sidan utan skickas över till den kirurgiska o. s. v.

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

Nu har jag tagit reda på hur det är utomlands i detta avseende och jag vill då meddela, att i Berlin är den veterinärbakteriologiska anstalten en särskild inrättning men med skyldighet att upprätthålla all undervisning i bakteriologi vid därvarande veterinärhögskola. Ett annat jämförbart exempel är att då riksdagen förra året behandlade skogshögskolan och skogsförsöksanstalten samt fastställde stat för dessa inrättningar, var det icke någon som motsatte sig eller ens tänkte sig att icke tjänstemännen vid skogsförsöksanstalten skulle vara lärare i sina speciella ämnen vid skogshögskolan. Så skall professor Hesselman, föreståndaren för skogsförsöksanstalten, föreläsa i marklära vid skogshögskolan, laboratorn i entomologi och assistenten i geologi. Alltså se vi, att såväl utomlands som på det oss närmast liggande området, nämligen skogshögskolan, har man velat utnyttja de lärare, som äro specialister, för att föreläsa i dessa ämnen, och jag finner det vara en naturlig sak, att då statsmakterna ha särskilda tjänstemän för vissa läroämnena, de också låta dessa tjänstemän tjänstgöra där de bäst behövas.

Varför jag anser, att det är alldeles givet att en sådan skilsmässa icke kan komma till stånd utan kostnader för statsmakterna, är frågan om utrymmet. Man kan väl icke tänka sig att professorn i patologisk anatomi, om han skall bliva lärare i bakteriologi, icke måste komma att sysselsätta sig med bakteriologiska studier. Annars, huru skicklig han än må vara då han utnämnes till professor i ämnet, därest han sedan icke har tillfälle att utbilda sig och ligga i sitt ämnes utveckling — vi måste komma ihåg att bakteriologi är det ämne, som under senaste decennier och den dag som i dag är gör de största framsteg — så bliver han mindre kompetent som lärare. Han måste fortfarande både studera och experimentera, men i och för detta arbete är han hänvisad till anstaltens laboratorium, men då kommer det säkerligen snart att visa sig att det för veterinärhögskolan behöves eget laboratorium, och då kommer staten att få bekosta två sådana laboratorier med den inredning och all den försöksmateriel, som där erfordras, då man alldeles givet kan reda sig med ett blott anstaltens tjänstemän bibehållas såsom lärare vid högskolan. Det kan hända att den dag kommer då den veterinärbakteriologiska anstalten har utvecklat sig så mycket, att man måste tänka sig en helt ny anstalt med nya byggnader, och då kan det vara bra att riksdagen en gång beslutar, att den som är professor i patologisk anatomi vid institutet skall vara skickad att övertaga ämnet bakteriologi. Men som det nu är tror jag att det skulle vara alldeles för tidigt och orsaka staten onödiga kostnader att bifalla denna föreståndarens

Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.

(Forts.)

rens för anstalten ivriga önskan att anstalten skall befrias från alla föreläsningar och bli en självständig anstalt.

Jag ber slutligen att härtill få lägga, att doktor Magnusson, vilken i fyra år haft platsen som laborator vid anstalten, från 1911 till i år, har förklarat att han icke kunnat finna någon olägenhet vara förenad med denna hans föreläsningsskyldighet, utan har han tvärt om ansett att han haft nytta av att få handhava både laboratoriegöromålen vid anstalten och föreläsningarna vid högskolan.

Jag anhåller att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som även är densamma som den vid utlåtandet bifogade av herrar Linders och Högblom avgivna reservation.

Herr Ericsson, Aaby: Jag lovar herrarne att i denna riksdagens tolfte timma icke länge taga eder tid i anspråk. Alla frågor, som förekomma i riksdagen, äro ju viktiga, men denna synes mig med hänsyn till dess betydelse icke fullt motsvara det arbete den tyckes hava förorsakat på många håll. Jag erkänner villigt att det finnes många skäl för den uppfattning som föreligger i den kungl. propositionen, men jag vågar också fastslå att det finnes en hel del goda skäl för den ställning som utskottet intager. Jag vill icke göra mig till skiljedomare mellan dessa båda åsikter, men vad som bestämt mitt votum inom utskottet är den ställning, som riksdagen intog till denna fråga förra året och på vilken jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet. Det är ju här fråga om undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan, och då säger riksdagen uti sin skrivelse N:o 9 sistlidet år: »Vad angår undervisningen i bakteriologi, vilken för närvarande uppehålls av laboratorn vid den veterinärbakteriologiska anstalten och varuti departementschefen icke, åtminstone för närvarande, ansett sig böra föreslå någon förändring, har i en inom riksdagen väckt motion hemställts, att ifrågavarande undervisningsskyldighet måtte överflyttas från bemälda laborator till professorn i patologisk anatomi. Av vad i denna fråga av myndigheter, korporationer samt inom riksdagen anförts har riksdagen ock blivit övertygad om att en dylik anordning skulle med hänsyn till de båda ifrågavarande ämnenas nära inbördes samband bli till verklig fördel för undervisningen samt jämväl ur andra synpunkter befinnas lämplig. Ehuru riksdagen salunda till fullo instämmer med motionens syftemål har riksdagen likväl, då riksdagen icke har sig bekant, huruvida en dylik anordning låter sig genomföra utan ökade kostnader, icke ansett sig lämpligen kunna såsom i motionen föreslagits, i den nya staten omödelbart genomföra den föreslagna förändringen. Emellertid har riksdagen velat uttala den bestämda förväntan, att Eders Kungl. Maj:t vid tillsättandet av professuren i patologisk anatomi må tillse, att den blivande innehavaren av denna befattning jämväl är kompetent att undervisa i bakteriologi, samt att skyldighet stadgas för honom att, om så påfordras, övertaga undervisningen jämväl i berörda ämne».

Dessa ökade kostnader utgöra nu 1,500 kronor, och när riksdagen skrivit på detta sätt i frågan, anser jag det både fullt lämpligt och riktigt att riksdagen vidhåller denna sin ståndpunkt, och anhåller jag att på grund härav få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

Herr Holmquist: Då jag i den föreliggande frågan varit reservant inom utskottet, ehuru jag av missuppfattning icke blivit såsom sådan antecknad, är det min plikt att här säga några ord för att angiva min ställning.

Kammaren har redan av statsrådets anförande och det anförande som den föregående ärade talaren höll, fått de båda linjerna i denna fråga för sig klarlagda. Jag å min sida skall icke försöka att komma med några nya skäl, jag vill blott ange huru här i handlingarna förekommande skäl och omständigheter verkat på min uppfattning. Det är redan av statsrådet förut angivet hurusom riksdagen för sin del synes ha ansett med det allmännas fördel förenligt att det veterinärbakteriologiska laboratoriet komme i en bestämd kontakt med undervisningen vid veterinärhögskolan eller dåvarande veterinärinstitutet. Enligt min uppfattning var en sådan åskådning mycket naturlig, ty därigenom komme ju den teoretiska undervisningen i nära beröring med ett praktiskt fält, som ligger den mycket nära och just är föremål för undersökning och bearbetning vid den veterinärbakteriologiska anstalten.

Då riksdagen för sin del ansåg lämpligt att professuren i patalogisk anatomi utvidgades till att jämväl omfatta bakteriologien, fäste den vid detta sitt uttalande det villkoret, att detta skulle ske *utan ökade kostnader*. Om jag nu ser på detta riksdagens villkor, så är det också ganska naturligt att om det belopp av 1,500 kronor, som här är ifrågasatt av utskottet, verkligen vore den *enda* ökade kostnaden, då skulle jag icke ett ögonblick tveka att gå med på den linjen som utskottets utlåtande företräder. Men, mina herrar, så är ingalunda fallet. Statsrådet har redan påpekat att från fullt sakkunnigt håll förklarats att till densamma kommer en hel del andra ökade kostnader, uppgående sammanlagt till ett ganska avsevärt belopp. Men vad som för mig är det allra viktigaste är att man vid denna frågas bedömande måste taga hänsyn till den risk, som föreligger dari, att, om man fattar beslut i enlighet med utskottets hemställan, har man inom den närmaste framtiden hängande över sig nödvändigheten att lösa en *stor och betydelsefull ny byggnadsfråga*. Jag ber att i detta hänseendet endast få återropa vad som i handlingarna i frågan finnes angivet. På flera ställen och från olika vederbörande framhålles, att en sådan lösning av byggnadsfrågan är förestående inom den *»närmaste tiden»*, men alldeles särskilt klargöres den saken av två ledamöter i veterinärhögskolans styrelse, vilka bestämt påpeka att en sådan nybyggnadsfråga är ofrånkomlig. Det heter i dessa båda herrars yttrande: »Då veterinärbakteriologiska anstalten förklarades till veterinärinstitutet med skyldighet att bestrida undervis-

Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.

(Forts.)

ningen därstädes i bakteriologi, blev följden därav, att den vid institutet planlagda bakteriologiska avdelningen ansågs kunna und-
varas och att de för densamma avsedda lokalerna överlämnades till veterinärbakteriologiska anstalten. *Det finnes således icke några lokaler tillgängliga för en blivande bakteriologisk avdelning.* Vidare heter det, att man »för en kortare tid skulle kunna nödortfeliggen reda sig med att låta den bakteriologiska avdelningen låna rum» hos en annan avdelning. Och slutligen heter det, att det är »att förutse, att med den snabba tillväxt, som vore att beräkna i den veterinärbakteriologiska anstaltens arbete, krav på ökat utrymme snart nog vore att förvänta från dess sida». Vidare säger löne-
regleringskommittén, att »därest man emellertid, i likhet med ord-
föranden i direktionen och en av ledamöterna i densamma, haller före att, för den händelse den föreslagna omläggningen skall komma till stånd, åtgärder omedelbart böra vidtagas för beredande av ökat utrymme för veterinärhögskolans patologisk-anatomiska insti-
tution ävensom för anskaffande av ny lokal för veterinärbakterio-
logiska institutionen, skulle givetvis kostnadsberäkningen komma att springa upp till högst betydande belopp». Och således angiver även detta uttalande att endast för den närmaste tiden skulle byggnadsfrågan möjligen kunna anstå.

Vid sådant förhållande har jag ansett att *under nu varande ekonomiska situation* det vore fara uti att vidtaga en åtgärd som direkt skulle framkalla en sådan ny stor byggnadskostnad. Men för min del skulle jag utan all fråga likväl ha böjt mig för detta förhållande, därest jag hyste den uppfattningen, att det nuvarande tillståndet vid anstalten såsom ett provisorium skulle menligt kunna inverka på undervisningens meddelande vid högskolan, men, mina herrar, så är långt ifrån förhållandet. Går man till löne-
regleringskommittén, så säger kommittén i denna del av frågan: »Kommittén vill icke heller lämna obemärkt, att enligt kommitténs mening det nuvarande sambandet mellan verksamheten vid veterinär-
bakteriologiska anstalten och undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan innebär sådana fördelar för nämnda undervis-
ning, att fördelarna böra anses kunna uppväga de anmärkta olä-
genheterna för anstalten. Undervisningen i bakteriologi måste tvivelsutan bliva mera levande och fruktbärande, då den ställes i omedelbart sammanhang med arbetena å veterinärbakteriologiska anstalten, än om undervisningen meddelas huvudsakligen ur teore-
tisk synpunkt av en professor i patologisk anatomi, för vilken bakteriologistudiet till äventyrs endast utgjort ett biämne. Jäm-
väl synes det böra uppmärksammas, att, om det nuvaranda sam-
bandet mellan veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärhög-
skolan upphäves, den stora mängden av undersökningsmaterial, som in-
strömmar till anstalten, icke torde kunna i samma omfattning eller med samma lätthet tillgodogöras för bakteriologiundervisningen.» Här föreligger alltså ett uttalande av personer som stått frågan mycket nära. De uttala att det nuvarande läget är sådant, att det tillgodoser den nuvarande undervisningen på lämpligt sätt.

Finnes det väl då någon anledning att särskilt under nu rådande ekonomiska förhållanden ändra ställning? Jag kan för min del icke finna det.

Här har av statsrådet nyss erinrats om vissa schismatiska uppfattningar som förelegat mellan olika personer som stått denna fråga nära. Jag har icke någon personlig jämförbar erfarenhet om dessa förhållanden, men jag tror, då jag för kammaren uppläser vad löneregeringskommittén yttrar, att man också därav får en liten inblick i att kommittén har sett frågan något ur denna synpunkt. Kommittén säger: »Efter det kommittén, jämväl genom besök på stället och muntliga förhandlingar i övrigt, sökt bereda sig insikt i de på frågans rätta bedömande inverkan omständigheter har kommittén ock kommit till den övertygelse, att de anmärkta olägenheterna med den nuvarande anordningen av bakteriologiundervisningen, *vid inbördes tillmötesgående mellan vederbörande*, åtminstone ej äro så avsevärda, att under nuvarande, ovan antydda förhållanden, man bör genom omläggningens vidtagande riskera, att krav på kostsamma ombyggnads- eller nybyggnadsarbeten kommer att göra sig gällande.»

På grund av de skäl jag således tillåtit mig anföra ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Odelberg: Herr talman, mina herrar! Det skulle kankända vara skäl uti att försöka föra denna diskussion något lugnare än hittills skett och icke göra sig skyldig till sådana överdrifter som den siste ärade talaren. Jag skall emellertid försöka att i korthet yttra mig i frågan, och jag har även ansett mig skyldig härtill, då jag i flera år varit såväl ledamot som ordförande i direktionen för veterinärinstitutet.

Tror herrarna, att i en stat å 233,000 kronor, i vilket belopp även inbegripes anslaget till veterinärbakteriologiska anstalten, 1,500 kronor spela så stor roll, att de kunna vara orsaken till de stridiga åsikter, som göra sig gällande i denna fråga? Nej, orsakerna ligga långt djupare, och det torde kanske inte vara lämpligt att yttra sig om dem. Frågan gäller skall undervisningen i bakteriologi vid högskolan meddelas av professorn i patologisk anatomi eller av laboratorn vid bakteriologiska anstalten.

Undervisning i bakteriologi meddelades vid veterinärinstitutet av professorn i patologisk anatomi, vilken professor även hade undervisningsskyldighet i histologi. Härtill kom även skyldigheten att tillverka tuberkulin. Han var sålunda överhopad med arbete, och det fanns ingen professor vid veterinärinstitutet som hade så mycket att göra som han. Då veterinärinstitutet omorganiserades till veterinärhögskola, överflyttades med rätta undervisningsskyldigheten i histologi till professorn i anatomi, men dessutom anförtröddes föreläsningarna och övningarna i bakteriologi åt laboratorn vid den nyinrättade bakteriologiska anstalten. Genom dessa anordningar blev professorn i patologisk anatomi den

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

*Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)*

med arbete minst betungade av högskolans professorer. Det är mot en sådan anordning, att en tjänsteman vid den bakteriologiska anstalten, som ej är någon undervisningsanstalt utan tillkommit i helt annat syfte, skall bestrida undervisning vid veterinärhögskolan som en stark opposition rest sig. Schismen är stor. Lärarekollegiet vid veterinärinstitutet är icke enigt, men majoriteten har dock föreslagit, att det nuvarande systemet skall bibehållas. Direktionen för veterinärinstitutet har en motsatt åsikt och anser att undervisningen skall bestridas av en professor vid veterinärinstitutet. Inom löneregleringskommittén hava också delade meningar rått, ehuru majoriteten vill att laboratorn vid den bakteriologiska anstalten fortfarande skall bestrida undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan. Medicinalstyrelsen, landets högsta medicinska myndighet, är ock av den åsikten att undervisningen bör bestridas av professorn i patologisk anatomi vid veterinärhögskolan, en uppfattning som även delades av förliedet års riksdag.

Kan det vara lämpligt att, då riksdagen anslagit medel för inrättande av en bakteriologisk anstalt, redan från början förtrycka dess verksamhet, isynnerhet som, vilket också herr statsrådet i sitt anförande påpekade, anstalten redan befinner sig i en kraftig utveckling? Kan man alltid förutsätta att få en person, som på samma gång är skicklig laborator och skicklig att undervisa vid veterinärhögskolan? Jag tror icke, att en person i längden kan tjäna två hu-bönder, såväl föreståndaren för bakteriologiska anstalten som rektorn vid veterinärhögskolan. Det kommer att oupphörligen bli slitningar mellan dessa personer och laboratorn vid veterinärbakteriologiska anstalten kommer ovillkorligen att försumma något av sina åligganden. Denna befattning är nu ledig och en person har sökt den, men har icke kunnat förklaras kompetent, då hänsyn måste tagas till hans olika tjänstgöringsskyldigheter. Det torde väl för övrigt vara uppenbart, att en professor bör äga större vana och förmåga att undervisa än en laborator och man kan även med skäl fråga sig, varföre ej undervisningen i bakteriologi skall anförtros åt professorn i patologisk anatomi, då dessa båda ämnen höra så nära tillsammans som orsak till verkan och ej heller genom en sådan anordning nämnda professor blir betungad med större undervisningsskyldighet än övriga professorer vid högskolan. Denna åsikt hystes även av den förre professorn i patologisk anatomi, professor Svensson. Ur såväl veterinärhögskolans som den veterinärbakteriologiska anstaltens synpunkt kan jag ej heller finna annat än att frågan på så sätt erhöles sin lyckligaste lösning.

Här har talats om kostnadsfrågan, och såväl den siste ärade talaren som och herr statsrådet hava framhållit, att ett särskiljande av de båda institutionerna skulle medföra ökade utgifter för utrustning och nybyggnader. Vid det gamla institutet nöjde sig den professor, som hade skyldighet att undervisa i patologisk anatomi, bakteriologi och histologi, med ett litet rum med laboratorium.

Den nuvarande professorn i patologisk anatomi disponerar 27 rum i den byggnad, som uppförts för hans räkning. I samma byggnad är även veterinärbakteriologiska anstalten inrymd och disponerar, som jag tror 6 rum. Kan man då tala om, att man behöver större lokaler då undervisningen i bakteriologi redan nu bedrivs i högskolans lokaler. Det har vidare anförts, att genom överflyttningen av undervisningen i bakteriologi till professorn vid högskolan det undervisningsmateriel, som insändes till anstalten (sjukliga djurdelar), skulle undandragas högskolan. En dylik fara är ju alldeles ogrundad, ty högskolan och anstalten sortera ju under samma styrelse. Fortfarande som hittills kommer nog ett sådant överlämnande att äga rum, men det mesta av detta undervisningsmateriel kommer den anatomiska och patologiska avdelningarne till godo och ej den bakteriologiska, där undervisningsmaterialet består av preparater, kulturer och skioptikonbilder. Man har även sagt att, om frågan skulle lösas på sätt utskottet föreslagit, skulle följden bli, att nybyggnader vid högskolan mycket snart skulle bli av behovet påkallade. Tror ej herrarna det professorn i patologisk anatomi även om han skulle undervisa i bakteriologi skulle kunna nöja sig med 27 rum? Jag tror snarare att nybyggnader skulle tarvas, om den av Kungl. Maj:t föreslagna lösningen antoges. Herrarna kunna vara fullt övertygade om, att föreståndaren för bakteriologiska anstalten ej i längden kommer att nöja sig med att hans laborator splittrar sina krafter mellan anstalten och högskolan. Så giltiga skäl för en förändring komma år efter år att framställas, att en ändring måste vidtagas och hur går det då? Professorens i patologisk anatomi, som nu är vakant, är då tillsatt. Svårigheter komma då att uppresas för att han skall övertaga undervisningsskyldigheten i bakteriologi och då äro vi framme vid det åtrådda målet — en professor i bakteriologi och då komma även byggnadskraven.

Då jag icke kan se annat än att riksdagen gör klokast uti att antaga utskottets förslag ber jag att därtill få yrka bifall.

Herr Pers: Herr talman, mina herrar! Det var i fjol, som riksdagen antog ny stat för veterinärinstitutet, eller, som det nu kallas, veterinärhögskolan. Nu är ju bekant, att vid denna högskola stridigheter uppstått rörande organisationen och framför allt beträffande lärartillsättningar, och det förefaller, som om veterinärhögskolan velat dokumentera sig som vetenskaplig, åtminstone i den bemärkelsen, att den drivit upp personliga stridighet i denna fråga högst betydligt.

För min del har jag försökt att se bort från dessa stridigheter och taga hänsyn till sakens kärna, och jag vill då säga, att de ärade ledamöter i löneregleringskommittén, som kommit till en annan slutsats, än den jag och min kamrat kommit till, också sett saken i nyktrare dimensioner, än vad de olika kollegierna och institutionerna gjort, fastän löneregleringskommittén kommit till olika slutsats. Jag skall helt kort sammanfatta vad som för mig

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

Om stat för
veterinärbakteriologiska
anstalten m. m.

(Forts.)

varit bestämmande, då jag anslutit mig till tanken på ett särskiljande av de båda institutionerna.

Jag vill då först pointera, att tvenne anstalter med så olika uppgifter så fort som möjligt böra skiljas åt. Det fordras ganska starka skäl för att motivera en anordning att hålla två anstalter med en årlig stat av inemot $\frac{1}{3}$ miljon kronor tillsammans å en punkt, där det gäller 1 500 kronor och en enda lärarplats. Undervisningen måste otvivelaktigt ordnas på bättre sätt, och professorerna i patologisk anatomi bör taga hand om närliggande ämne, bakteriologi, så att detta blir organiskt inordnat med övriga undervisningsämnen.

Den bakteriologiska anstalten å sin sida kan utveckla sig självständigt, dess uppgift är väsentligen praktisk. Det kan icke vara lämpligt att sammankoppla dessa båda institutioner, utan det måste vara till båda institutionernas fördel att låta var och en sköta sitt. Den bakteriologiska anstalten har en praktisk uppgift, att vara ett verktyg vid bekämpande av kreaturssjukdomar. Det kan icke längre få äga bestånd, att laboratorerna vid denna anstalt skall tjäna två herrar och till väsentlig del få sitt arbetsområde bestämt av en annan institution, nämligen veterinärhögskolan. Jag föreställer mig, att, om vid någon av de närmaste riksdagarna framställning kommer att göras om upplösning av detta samband, så starka skäl därför kunna förebibras, att riksdagen icke kan säga nej, och jag tycker därför, att det skulle vara lika gott att verkställa skilsmässan nu. Olägenheterna av ett fortsatt sammanhållande ligga däruti, att undervisningen givetvis kommer att lida. För närvarande är laboratorstjänsten vakant. Den avlönas visserligen med 4,000 kronor jämte 2 ålderstillägg, varterade å 500 kronor, men dugliga veterinärer äro så pass efterfrågade här i landet, att man tryggt kan säga, att denna plats måste bli en övergångsplats. Man får ingen duglig person att, trots dessa 4 å 5,000 kronor, stanna någon längre tid på platsen, utan den kommer, som sagt, att bli en övergångsplats, och det gör, att man icke kan begära, att undervisningen skall bli till den nytta, som man avsett med den.

Dessa äro de huvudsakliga skäl, som förmått mig att förorda en upplösning av sambandet mellan de båda ifrågavarande institutionerna. Häremot ha emellertid här framställts många betänkligheter, och jag vill särskilt upptaga en. Herr statsrådet drog upp en parallell mellan skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt å ena sidan och de här ifrågavarande institutionerna å den andra. Ja, det är sant, att undervisningen inom de båda förra institutionerna äger ett visst samband, men dessa båda anstalter, såväl skogshögskolan som statens skogsförsöksanstalt, äro vetenskapligt lagda utbildningsanstalter. Detsamma kan man icke säga om nu ifrågavarande anstalter, ty den ena av dem, den veterinärbakteriologiska anstalten, har en huvudsakligen praktisk uppgift, och detta gör, att parallellen icke kan hava den beviskraft, som herr statsrådet synes vilja tillerkänna densamma.

Jag skall helt kort säga, att anspråk komma att resas, huru vi än ordna denna sak. Herr statsrådet har tagit intryck från ena sidan, förespeglningarna om kommande kolossala kostnadskrav. Vi kunna även rulla upp svårigheter från vår sida. Huru än vi ordna saken, så komma anspråk att ställas, men det är min övertygelse, att såväl ledarna av dessa anstalter som Kungl. Maj:t och riksdagen hava i sin hand att hålla dessa inom vederbörliga gränser, så att det icke behöver bli så farligt. Om den veterinärbakteriologiska anstalten utvecklar sin verksamhet såsom jag hoppas och tror, bör det vara kärt för riksdagen att bereda densamma ökat utrymme, men man bör icke göra det förrän det blir behöfligt, och då har det väsentligaste skälet mot utskottets ståndpunkt förfallit. Jag tror, att kammaren är bäst försvarad med att följa utskottet, ty det anvisar en rationell lösning av frågan för framtiden.

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Greve Klingspor: Innan löneregeringskommittén fick denna fråga till behandling, hade kommittén redan förut vid ett par tre tillfällen haft frågor om hand, som rörde veterinärhögskolan och veterinärinstitutet. Löneregeringskommitténs ledamöter voro således något inne i frågan, innan vi började vårt arbete. Vi tillkallade sakkunniga för att höras, nämligen dels professorn vid veterinärinstitutet, dels föreståndaren för veterinärbakteriologiska anstalten. Ävenså rådförde vi oss med laboratorn. Föreståndaren för veterinärinstitutet var alldeles viss om, att bästa sättet att lösa frågan vore att bibehålla den nuvarande anordningen, nämligen att laboratorn vid veterinärbakteriologiska anstalten skulle undervisa uti veterinärinstitutet. Lärarkollegiet säger ju också nu, att »det vore därför enligt kollegiets mening en påtaglig återgång i utvecklingen, om dessa bada ämnen, patologisk anatomi och bakteriologi nu åter skulle sammanslås». — Det var nämligen fråga om att sammanslå dessa ämnen till en professur. — »Kollegiet ansåg sin mening om olämpligheten därav bestyrkas även av undervisningens anordning i dessa ämnen vid veterinärhögskolor i utlandet; och anförde kollegiet exempel i detta hänseende».

Beträffande det såsom skäl för den föreslagna sammanslagningen anförda nära sambandet mellan bakteriologien och den patologiska anatomin framhöll kollegiet vidare, att patologiska anatomin använde bakteriologien för de nödvändiga diagnostiska arbetena, liksom kliniken, men att mellan dessa bakteriologiska undersökningar i diagnostiskt syfte och bakteriologisk undervisning och forskning »språnget» vore stort, så stort, att ettdera av dessa ämnen, om de förenades under en lärarstol, måste med nödvändighet gå tillbaka.

När löneregeringskommittén förehade detta ärende för ett par

Om stat för
veterinärbakteriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)

år sedan, var också löneregleringskommittén alldeles enig, vilket framgår av kommitténs utlåtande i dess 36:te del. Kommittén tillstyrkte nämligen överflyttandet av ämnet histologi från professuren i patologisk anatomi, och hade kommittén intagit denna ståndpunkt »med hänsyn därtill, att den patologiska anatomen, som i sig innefattar både det makroskopiska och det mikroskopiska studiet av de sjukliga förändringarna i djurkroppen, finge anses från såväl den vetenskapliga forskningen som undervisningens synpunkt vara till omfattning och betydelse förtjänt att fullt jämnställas med den normala makroskopiska och mikroskopiska anatomen». Under återopande härav hemställde kommittén »att skyldighet för laboratorn vid statens veterinärbakteriologiska anstalt att bestrida undervisning i bakteriologi vid veterinärhögskolan må tillsvidare bibehållas».

Det har sagts, att det skulle vara till så stort men för denna veterinärbakteriologiska anstalt att låta laboratorn vid institutet undervisa. Men det har ju redan påvisats av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att denna undervisning inskränker sig till 28 timmar ena terminen och 16 timmar den andra, således helt obetydligt. Vidare behöver det ju icke åtgå så synnerligen lång tid för honom för att bereda sig till dessa föreläsningar. Han sysselsätter sig uteslutande med detta ämne dag efter dag; han är ju således fullt inne i det och kan meddela eleverna vid veterinärinstitutet de nya rön, som dagligen vinnas. Det blir naturligtvis en mera levande undervisning, som kommer att mottagas med större intresse än den, som skulle lämnas av en professor, vilken utom detta ämne hade ett så stort och omfångsrikt ämne som just patologisk anatomi. Detta ämne upptager fullständigt professors tid, och det andra blir ett biämne. Otänkbart är, att han med det intresse, som erfordras för ett sådant ämne, kan bibringa eleverna någon kunskap och göra detta så levande som denne laborator ovillkorligen bör kunna och antagligen vill giva. Då vi vore ute vid veterinärinstitutet, talade vi också med denne laborator, som skötte undervisningen. Han sade, att det mycket väl går för sig och att det icke vore någon särskild svårighet för honom, om han finge fortfarande undervisa på samma sätt som hittills. Han har nu lämnat institutet, men hans efterträdare har antagligen samma åsikt. Arbetet vid veterinärbakteriologiska anstalten synes ej heller vara så synnerligen betungande. År 1913, tror jag, hade föreståndaren för veterinärbakteriologiska anstalten ledighet under fem månader. Under den tiden skötte laboratorn hans plats, och jag vet icke, att det visat sig den ringaste olägenhet av detta; tvärtom arbetet gick lika bra som förut.

Det har anställts jämförelser mellan denna veterinärbakteriologiska anstalt och veterinärinstitutet å ena sidan samt mellan skogshögskolan och skogsförsöksanstalten å den andra sidan. Om herrarna påminna sig för några år sedan, då vi hade denna fråga före, så hade redan då löneregleringskommittén ett betänkande, i vilket den med värme framhöll, att det vore nyttigt och nödvän-

digt att se på båda anstalternas arbete gemensamt, så att undervisningen meddelades inom skogshögskolan av tjänstemän från skogsförsöksanstalten. Denna lönerogleringskommitténs åsikt omfattades sedan av Kungl. Maj:t, och i den kungliga proposition, som framlades, blev också den motiveringen godkänd. Det visade sig sedan, att efter det riksdagen hade godkänt detta och instruktion till följd av riksdagens beslut upprättats, denna instruktion också gick i samma riktning som riksdagens beslut. Om herrarna vilja läsa exempelvis svensk författningssamling för 1914 nr 468, så förekommer i 34 § bestämmelsen: »Undervisning i marklära, i geologi med mineralogi och i skogsentomologi vid jägmästarkursen meddelas av befattningshavare vid statens skogsförsöksanstalt».

Om stat för veterinärbakteriologiska anstalten m. m.
(Forts.)

Vidare står det i 35 §: »Undervisning i marklära och i geologi med mineralogi vid förstmästarkursen meddelas av befattningshavare vid statens skogsförsöksanstalt.»

Sedan ha vi rörande statens skogsförsöksanstalt en instruktion, som utgavs så nyligen som 1915 och har till nr 51. Där står i § 18, att laboratorn aligger »att vid skogshögskolans jägmästarkurs bestrida undervisning i skogsentomologi enligt styrelsens närmare bestämmande». — Likaså säges det i 17 §: »Föreståndaren för anstaltens naturvetenskapliga avdelning aligger därjämte att enligt styrelsens närmare bestämmande meddela undervisning i marklära vid skogshögskolans jägmästarkurs.» — Och slutligen står det i 19 § av samma författning beträffande assistentens åligganden: »Här förutom har assistenten i marklära med geologi att vid skogshögskolan meddela undervisning i samma ämnen enligt styrelsens närmare bestämmande.»

Av detta finna herrarna, att det där sambandet mellan skogsförsöksanstalten och skogshögskolan är så intimt som möjligt och till fördel för båda. Det är av största intresse för den, som sköter skogsförsöksanstalten, att få meddela sina rön och upplysningar. Han håller föredrag i skogshögskolan, när det lämpar sig, och meddelar då som sagt de nya rön, som han gjort. Det är alldeles givet, att undervisningen skall bli mycket mera levande och intressant för både den som undervisar och dem som mottaga undervisningen, om dessa båda anstalter kunna samarbeta. På samma sätt är det nu för veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärinstitutet naturligtvis till fördel, om ett intimt samarbete kommer till stånd. De hjälpa då varandra och gå framåt med raskare steg än under andra förhållanden.

Vidare framhölls kostnadsfrågan. Förra året sade ju riksdagen: Vi kunna vara med om detta särskiljande, så vida det icke kostar något. Men redan den föregående talaren har påvisat, att det kommer att kosta rätt mycket. Ja, det är alldeles givet, att om detta förslag går igenom, så blir det en ökad kostnad, icke på 1,500 kr. och icke på 4,000 kr. utan på en mycket större summa, och det blir icke endast de årliga utgifterna utan därtill vad som blir det nödvändiga villkoret, för att denna nya anstalt

Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)

skall kunna uppehållas. Det är ju alldeles givet, att den som blir lärare i bakteriologi vid veterinärinstitutet icke kan sköta undervisningen, om han icke har särskild lokal att laborera uti, och han behöver lika stort område, som nu åtgår till hela veterinärbakteriologiska anstalten. Då blir ju hans tid också så upptagen, att han icke kan fortfarande arbeta med patologisk anatomi, utan måste man då skilja dessa ämnen åt. Man blir sålunda nödsakad att anställa en ny person härtill. Kostnaden blir ju således icke endast den årliga kostnaden utan även de stora kostnader, som äro förenade med nybyggnad. Det har ju även av direktionen för veterinärinstitutet och dess ordförande, justitierådet von Seth, påpekats, att om befattningarna skola skiljas, måste detta betinga nya dyrbara anordningar såsom byggnader samt inköp och underhall av undervisningsmaterial. Sådant kostar mycket pengar, det veta herrarna av egen erfarenhet. Men nu kan man undvika detta för närvarande och få en enligt mitt tycke mycket bättre ordnad undervisning på billigare sätt, om vi bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber därför att få yrka bifall till denna proposition.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller att få uttala och få till protokollet antecknat, att jag i denna fråga obetingat ansluter mig till den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t har intagit. Och jag gör det på grund av den övertygelse, som jag under denna frågas tidigare behandling har vunnit och som blivit allt starkare befastad hos mig. Jag vill säga genast, att huvudskälet till min ståndpunkt och huvudskälet, så vitt jag förstår, till den ståndpunkt, som intagits av Kungl. Maj:t är önskvärdheten att få till stånd ett så intimt samarbete som möjligt mellan undervisningsanstalten och denna veterinärbakteriologiska anstalt. Jag ber att få erinra herrarna därom, att när riksdagen 1907 avlog det kungliga förslaget om sammanslagning av den statsmedicinska anstalten och veterinärbakteriologiska anstalten, var motivet, den ledande och bärande tanken för detta ingenting annat än just önskvärdheten av att få till stånd ett sådant nyttigt, och som man trodde fruktbringande samarbete mellan dessa två anstalter, som ju arbeta för samma mål, nämligen bekämpandet och motarbetandet av kreaturssjukdomar av olika slag. Det har av en talare här betonats, att uppgifterna äro så olika, att den ena är praktisk och den andra vad han ville kalla teoretisk, förmodar jag. Men, mina herrar, uppgifterna äro ju alldeles desamma, fastän arbetssättet är något olika. På det ena stället arbetar man vetenskapligt för att utröna orsakerna till och botemedlen mot kreaturssjukdomarna. Vid den andra arbetar man på att utrusta nya krafter för att alltjämt upptaga samma kamp emot sjukdomarna. Kan det då vara något naturligare än att man vid denna undervisningsanstalt blir i tillfälle att så omedelbart som möjligt mottaga de rön, som göras vid den vetenskapliga anstalten? Vad är för övrigt denna så väl som andra vetenskapers mål annat än praktiska upp-

gifter i själva verket? Det skulle jag vilja fråga. När nu denna tanke om samarbete, där detta vore möjligt, verkligen har tidigare vuxit sig stark i riksdagen skall man då genom ett beslut i enlighet med utskottets förslag avskära denna möjlighet. Det förefaller mig vara litet väl hastigt gjort. Det är därför jag anser denna fråga av vida större betydelse än frågan om de 1,500 kronorna. Det sistnämnda är en bagatell, men vad som icke är en bagatell är just, om man skall kasta överbord detta önskvärda samarbete, som man velat etablera, ett samarbete liknande det, som äger rum vid statens skogsförsöksanstalt, som här av den föregående talaren omnämnts.

*Om stat för
veterinärbak-
teriologiska
anstalten m. m.
(Forts.)*

Man har också anfört ett annat skäl, och det är den kostnadsfråga, som icke nu föreligger, men som står inför dörren, kan man säga, därest man skulle gå på ett helt och fullt särskiljande av de båda anstalterna. Ja, det går icke att bagatellisera denna fråga, såsom en och annan velat göra, ty när med dessa förhållanden så förtrogna män som direktionen för veterinärhögskolan, dess ordförande och andra ledamöter sagt, att vi under sådana förhållanden måste se den saken rakt i ansiktet, att här erfordras nya anstalter och ny byggnad; när dessa bestämt påstått detta, kan man icke bagatellisera frågan. Jag för min del anser, att dessa anstalter hava kraft så stora kostnader tills dato, att man i själva verket icke bör leda in frågan på ett spår, som ovillkorligen medför ytterligare nybyggnad därute. Man har sagt, att det är möjligt, att detta i alla fall i en framtid kommer att ske, då denna bakteriologiska anstalt växt ut till en ny och oanad omfattning. Nåväl, skulle samhället och förhållandena utvecklas i den grad, att detta ändå blir nödvändigt, vill jag i alla fall för min del hava sagt, att även under sådana förhållanden sambandet bör fasthållas d. v. s. kravet på, att undervisningsverksamheten i bakteriologi skötes av en person från den veterinärbakteriologiska anstalten just på grund av det värde, som ligger i att kunna omedelbart göra dess rön fruktbringande genom en sådan undervisning, grundad på ett intimt samarbete. Det har påpekats av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att även vid en så stor högskola som i Berlin bestrides undervisningen just i bakteriologi av krafter från den veterinärbakteriologiska anstalten. Skulle det då männe icke också kunna passa för oss? Ligger det icke någonting uti detta av värde, som förtjänar att behållas?

Ja, herr talman, på grund av vad jag nu anfört och på grund av min alldeles bestämda övertygelse i denna fråga får jag yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pers: Den siste ärade talaren pointerade skarpt betydelsen av samarbetet mellan de båda anstalterna. Ja, det är sant, men man kan icke ur denna i och för sig riktiga sats urgera vad som helst i fråga om dessa två institutionerna. Man kan icke ur den satsen urgera, att den ena anstalten skall få ha rätt att bestämma över den andres arbetskrafter, såsom det är nu. Ty det heter i instruktionen för veterinärbakteriologiska anstaltens tjänste-

Om stat för
veterinärhögskola
veterinärhögskola
anständen m. m.
(Forts.)

män, att laboratorn i den mån hans undervisningsskyldighet vid veterinärhögskolan ej lägger hinder i vägen därför är pliktig att dagligen på bestämd tid infinna sig å anstalten och lämna föreståndaren allt det biträde med arbeten, hörande till anstaltens verksamhetsområde, som av honom äskas. Men i första hand skall han sköta sin undervisningsskyldighet vid veterinärhögskolan.

Denna felaktiga organisation anser jag, herr talman, att man bör avskaffa.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de i avseende å föreliggande utlåtande framställda yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, så vitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 53 hemställt, så vitt detta skiljer sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skall bifalla denna framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 45.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets den 8 och 10 innevarande maj bordlagda memorial nr 12, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förfordningen
m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 8 och 10 i denna månad bordlagda betänkande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock en därmed sammanhängande motion.

Genom en den 19 mars 1915 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 81, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat, i betänkandet intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förordningen
m. m.
(Forts.)*

Till behandling i sammanhang med omförmälda proposition hade utskottet företagit en till utskottet likaledes hänvisad, i början av riksdagen före den ordinarie motionstidens utgång inom första kam-maren av herr *Johan Östberg* väckt motion (nr 36). I denna motion hade hemställts, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheten och lämpligheten därav, att detaljhandeln med brännvin bleve ordnad på ett lämpligare och enhetligare sätt än det nuvarande samt särskilt huruvida icke, även om anordningen med olika kommunala brännvinsförsäljningsbolag ansåges böra bibehållas, dessa borde i flera hänseenden ställas under en för riket gemensam kontrollerande myndighet, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning givit anledning.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts med förevarande proposition, nr 81, framlagda förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin icke kunnat oförändrat bifallas, måtte antaga samma förslag med de ändringar, utskottets vid betänkandet såsom bilaga fogade författningsförslag utvisade;

2) att riksdagen måtte finna motionen I: 36 av herr *Östberg* vara besvarad genom vad utskottet hemställt under punkten 1).

Reservationer hade avgivits av, bland andra, herrar *Antonsson*, *Johan Östberg*, *Danström*, *Knaust* och *Forssman*, som ansett, att för större tydlighets skull borde uti 15 § 1 mom. i förslaget framför ordet »förvaltning» i andra stycket inskjutas ordet »ekonomiska»; samt

herr *Johan Östberg* i fråga om viss del av motiveringen.

Herr *Antonsson*: Herr talman, mina herrar! Sedan 1913 års riksdag beslutat, att hela inkomsten av brännvinsförsäljningen skall tillfalla statsverket, torde skäl föreligga att bifalla föreliggande förslag. Det bör nämligen tillses, att brännvinsförsäljningsbolagens inkomster tillfalla statsverket så oavkortade som möjligt. Då emellertid den uppgift, som lämnats kontrollstyrelsen, utslutande är av ekonomisk natur, bör detta också tydligen i lagen framhåvas. Utskottets yttrande på sid. 6, vilket giver stöd för en sådan uppfattning, lyder på följande sätt:

Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förfordningen
m. m.
(Forts.)

»Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag är närmast föranlett av en framställning från nykterhetskommittén av den 12 december 1914. Kommittén har däri framhållit angelägenheten av att, även om en ny försäljningsförfordning under de närmaste åren komme att bli antagen, bestämmelser av det innehåll, som av bägge kamrarna beslutats vid 1914 års senare riksdag ifråga om den ekonomiska kontrollen över brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet, måtte omedelbart införas i brännvinsförsäljningsförfordningen.»

Som herrarna behagade finna har vid bevillningsutskottets förevarande betänkande fogats en reservation, vari föreslås, att uti 15 § 1 mom. skulle i andra stycket inskjutas ordet »ekonomiska» framför ordet »förvaltning».

Jag skall således tillåta mig, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag med det tillägg, som föreslagits i den av mig med flere vid utskottets förevarande betänkande fogade reservationen.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Jag trodde knappt att man skulle behöva någon diskussion om denna sak, som är av oväsentlig betydelse. Jag erkänner, att jag själv icke har synnerligen mycket att invända mot den förändring, som herr Antonsson nu föreslagit. Om emellertid kammaren i övrigt godkänner det föreliggande förslaget, men gör denna ändring, och andra kammaren däremot antager förslaget oförändrat, måste det bli fråga om en sammanjämkning och då kan man icke komma till annat resultat, än att anmoda den ena kammaren att förena sig om den andras beslut. Det är icke omöjligt — jag kan icke förutsäga det — men det är icke omöjligt, att utskottet därvid kommer till det resultatet, att man uppmanar första kammaren att förena sig om andra kammarens beslut, detta därför att ifrågavarande ord, som herr Antonsson vill hava in här, icke förekommer i det kungl. förslaget, och då skulle det icke vara så märkvärdigt, om utskottet intoge den ståndpunkten, att den kammare, som bifaller det kungl. förslaget oförändrat, har den starkare ståndpunkten.

Jag vill nu beträffande själva sakfrågan säga, att då det är fråga om att inskjuta ordet »ekonomiska» framför förvaltningen, har det inom utskottet från visst håll varit någon opposition mot att införa detta ord, därför att man tänkt, att om man inskjuter ordet »ekonomiska» begränsar man i någon mån kontrollstyrelsens uppgift, och det har man icke velat vara med om. Som jag sade förut, tror jag att den farhågan är tämligen obefogad, men på grund därav att utskottet nog icke kan komma till annat resultat än att komma tillbaka till kammaren för denna oväsentliga sak och besvara kammaren återigen med att taga ståndpunkt till saken, skulle jag anse det synnerligen lyckligt, om kammaren kunde bifalla förslaget oförändrat.

Jag skall dessutom, herr talman, göra en erinran till det

värde den hava kan. Man kan tänka sig, att om utskottet kommer tillbaka och ber första kammaren eller andra kammaren att frånga det fattade beslutet, kan det knyta till sig och det blir avslag, och så faller hela förslaget. Nu tror jag nog att det finnes de, som säga: näja, ingen olycka har därmed skett. Men det är så, att denna proposition står i ett visst förhållande till statsverksproposition, så märkvärdigt det kan låta. I statsverkspropositionens inkomstberäkning har nämligen finansministern höjt beräkningarna av brännvinsmedlen med en och en halv miljon kronor på grund av den effekt han tänkt sig av att kontrollstyrelsen skulle få starkare uppsikt över brännvinsbolagen. Skulle det gå så, att man genom någon manipulation med förvarande förslag bringar det att falla, kan jag icke se annat än att bevillningsutskottet kommer att få pruta av den där en och en halv miljonen kronor och tillse att man kan få den på någon annan väg.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, då saken i och för sig har ytterst ringa betydelse, att kammaren borde bifalla vad utskottet föreslagit, vilket i denna punkt är precis detsamma som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg, Johan: För min del har jag biträtt den reservation, som avser att ordet »ekonomisk» skall inskjutas framför ordet förvaltning och detta därför att man på det sättet uttrycker vad alla mena. Nu har bevillningsutskottets ärade ordförande sagt, att om kammaren tar detta förslag, vet man icke vad som skall ske därefter. Men att tro att icke båda kamrarna skola vara med om att giva ett precisare uttryck åt vad som dock är deras mening, kan man väl dock icke på detta stadium förutsätta.

Bevillningsutskottets ordförande gick ändå längre och sade, att, om man inskjuter detta ord och det till följd häraf icke blir något av med det hela, skulle statsverket förlora en och en halv miljon kronor, som eljest äro beräknade. Men om man väntar en så stor effekt av kontrollstyrelsens kontroll över brännvinshandeln, ligger naturligtvis den kontrollen på det ekonomiska området och för att inskräpa vad det är frågan om, nämligen kontrollen av det ekonomiska, finnes allt skäl att inskjuta detta av reservanterna påyrkade ord, och därför ber jag att få yrka bifall till denna ändring.

I detta sammanhang har jag reserverat mig mot en viss del av motiveringen. Denna del avser utskottets utlåtande i avseende å vad kontrollstyrelsen skall komma att göra. Det är för det första litet underligt, att bevillningsutskottet har uttalat vad kontrollstyrelsen kan komma att göra. I det sammanhanget har man sagt, att »kontrollstyrelsen kan sålunda komma att föreskriva gemensamma inköp av bolagen och inrättande av en särskild pris- och inköpsnämnd». Vad man nu menar med att skilja på orden pris och inköp är kanske litet klart.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förrådningen
m. m.
(Forts.)*

Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
föreskriften
m. m.
(Forts.)

Men i varje fall ger utskottet och därmed riksdagen på hand, att här skulle kontrollstyrelsen kunna komma att föreskriva att samtliga hithörande systembolag i riket skola uppsätta en enda nämnd för att verkställa inköp, och då skulle naturligtvis de olika bolagen vara bundna av denna nämnd, förmodar jag, så att de enskilda bolagen icke skulle kunna var för sig få verkställa inköp, även om de kunna påvisa att de göra det bättre och billigare än genom nämnden.

Jag anser att detta uttalande icke bör här förekomma, liksom hela institutet kan vara tvivelaktigt, och yrkar därför uteslutande av denna punkt i motiveringen.

Slutligen vill jag säga ett par ord angående den av mig väckta motionen, som utskottet har avstyrkt. Några reservanter hava velat bättra motiveringen i denna del genom att inskjuta orden »redan nu» framför orden »taga under omprövning frågan huruvida» etc. samt därmed mera direkt ställa saken på framtiden. Detta kan dock vara obehövt, då den väl ändå kommer upp i sinom tid. Motionen avsåg att framhålla det förändrade läge, vari brännvinsförsäljningen i landet kommit genom att all inkomst numera tillfaller statsverket och kommunerna således icke hava något som helst intresse att handhava denna försäljning. Då de kommunala bolagen från början inrättades, var det ju så, att kommunen var direkt intresserad i deras verksamhet. Numera har det kommunala intresset avlyftats och avlösts och det är statsverket ensamt, som har att vidkännas de ekonomiska följderna av brännvinshandelns rationella eller irrationella anordnande. Lagstiftningen står i alla fall kvar i denna del på samma ståndpunkt, som då brännvinsförsäljningen var, om jag så får kalla det, en kommunal hantering, under det att den nu är en statshantering. Kommerskollegium har uttalat att i själva verket är här på detta område numera ett förtäckt statsmonopol.

Under den gamla tideningo bolagen ordna sig mera fritt. Jag vet icke om det är följden därav, eller vad det hela beror på, men statistiken visar ju, såsom jag i motionen framhållit, att försäljningen av brännvin kostar 27 öre per liter, under det att tillverkningen av varan håller sig omkring 20 öre per liter. Således försäljningskostnaderna äro högre än tillverkningskostnaderna för en vara, för vilken sannerligen icke provvrytteri eller reklam behöves göras, utan tvärtom alla möjliga åtgärder behöva vidtagas för att hindra folk att köpa den. Här är således, efter min mening, ett bortplottrande av inkomster, som kunde lyckligare användas, i synnerhet i en tid, då statsverket med ljus och lykta söker efter skatteinkomster. Nu är det ingenting, som, formellt sett, hindrar, att man i var och en av rikets kommuner upprättar ett brännvinsförsäljningsbolag. Dessa må nu emellertid bli flera eller färre, så skall man ordna kontrollområden för dem, varvid de olika kommunerna söka få kontrollområdena så omfattande som möjligt för att därigenom draga till sig lanthandel. Över det hela skall kontrollstyrelsen så vaka såsom så att säga överkrögare. Jag tror

icke, att det är ett rationellt sätt att ordna hithörande handel under de förhållanden, som råda, och kommunerna hava sannerligen för närvarande ingen anledning att befatta sig med denna verksamhet.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förförordningen
m. m.*

(Forts.)

För kommunerna och för brännvinshandelns ekonomiska, enhetliga och rationella ordnande vore det en fördel, om allt detta lades om på ett annat sätt. Det är klart att den enskilde icke kan i detta avseende framlägga något bestämt förslag och jag hade därför anhållit, att riksdagen skulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t om förändring av hithörande numera otidsenliga system.

Nu säger bevillningsutskottet att de anförda skälen äro icke tillräckligt bärande för att »taga under omprövning frågan, huruvida brännvinsförsäljningens handhavande av kommunala bolag borde upphöra och i stället staten genom egna organ direkt bedriva försäljningen». Några reservanter hava såsom nämnt velat uttrycka sin sympati för den tanke, som ligger i motionen, genom att här inskjuta orden »redan nu». Jag är viss om att bevillningsutskottet i allt fall endast uttalat sig för närvarande och att dess utlåtande är lika så förgängligt som så mycket annat, som står i utskottens betänkanden och kammarens protokoll, och jag är övertygad om att förr eller senare måste ett rationellt ordnande av hithörande frågor tränga sig fram. Jag tror, att staten, som tagit konsekvenserna av det mycket strängare tobaksmonopolet, också förr eller senare måste tänka sig en rationellare anordning av brännvinshandeln än den, som nu med alltför nya förordningar vid nästan varje riksdag kommer till stånd.

För närvarande, herr talman, har jag intet annat yrkande än det jag förut framställde, nämligen om bifall till reservationen beträffande ordet »ekonomisk» i 15 § samt uteslutande av den av mig angivna punkten på sidan 7 i motiveringen.

Herr Kvarnzeliuss: Jag är alldeles ense med den siste ärade talaren om att frågan om brännvinshandelns ordnande här i landet kan giva anledning till många anmärkningar och förtjänar noggrant övervägande. Såsom det nu är ordnat, är det givetvis icke tillfredsställande, men Kungl. Maj:ts proposition, som grundar sig på framställning från nykterhetskommittén, är närmast avsedd att undanröja den huvudsakliga anledningen till de bristfälligheter, som för närvarande förefinnas i detta avseende. Därest kontrollstyrelsen får den utvidgade befogenhet, som genom den kungl. propositionen avses att givas åt densamma, kan säkerligen kontrollstyrelsen genom verksamt ingripande ordna det så, att bolagen överallt i landet ordna det på ett någorlunda tillfredsställande sätt förnärmast ur ekonomisk synpunkt.

Jag är ense med den siste talaren i att det är en del onödiga kostnader, som en hel del systembolag laborera med vid försäljningen av brännvin. Ifall kammarens ledamöter haft tid att taga del av den kungl. propositionen och nykterhetskommitténs yttrande,

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförfordningen m. m.
(Forts.)

som är bifogat densamma, skulle var och en av kammarens ledamöter ock utan vidare, därom är jag övertygad, giva mig och den siste talaren rätt i detta avseende. Jag ber endast att få fästa uppmärksamheten på att omkostnaderna variera mellan högst 91,6 öre och lägst 8,6 öre per liter. Det är alldeles tydligt att det är orimliga kostnader i förhållande till den vara, det här gäller. Jag bortser från de abnormiteter, som ett par köpingar erbjuda, där omkostnader stiga till 4 å 5 kronor per liter. Det beror emellertid på att hela försäljningen är baserad på utskänkning och icke på utminutering.

I övrigt framgår av denna utredning, något som ock den siste talaren vidrörde och som jag naturligtvis inser kunna innebära en fara, det förhållandet att kommunerna nu hava upphört att hava ekonomiskt intresse av denna hantering, av huru denna försäljning är anordnad.

Om man ser på den tabell, som är vidfogad den kungl. propositionen, ser man huru redan förut kommunerna med hänsyn till det större eller mindre intresse, de hade, eller rättare sagt huru bolagen med hänsyn till det större eller mindre ekonomiska intresse, som vederbörande kommun har, ha anordnat försäljningen därefter. I de landskommuner, där hela vinsten ingår till statskontoret, blir vinsten lägre än i de stadskommuner, där vinsten går till vederbörande stad. Särskilt anmärkningsvärt är, att en massa små bolag på skånska landsbygden laborera med låga försäljningspris, under det att i Norrland prisen äro höga. En pris-skillnad på omkring 50 öre per liter på dessa olika orter kan icke motiveras, än mindre försvaras. På sin höjd borde skillnaden vara ett par öre per liter.

Jag begärde emellertid, herr talman, icke ordet för att säga detta, utan med anledning av det yrkande, som framställdes av herrar Antonsson och Östberg. Enligt min mening går det icke för sig att bifalla detta yrkande. Kontrollstyrelsen lär nog i fortsättningen av sin verksamhet, i vad den kommer att röra sig på det område det gäller, kontrollen av systembolagens försäljning, få handlägga även ärenden av annan beskaffenhet än ekonomiska angelägenheter. Vi hava här framför oss bevillningsutskottets betänkande nr 26, som kommer omedelbart efter till behandling av kammaren. Där föreslås en förändring i andra momemet av 15 § brännvinsförsäljningsförfordningen. Om man nu i första momentet begränsar kontrollstyrelsens befoegenhet att gälla endast ekonomiska angelägenheter, hur går det då att i 15 § andra momentet stadga: »Vid utminutering av brännvin äger bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna kontroll till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum». Det är alldeles tydligt, att när man kommer in på det området, måste kontrollstyrelsen dryfta även andra frågor än rent ekonomiska frågor, och det är ock tydligt att systembolagen icke äro så förträffligt anordnade att icke mycket väl dessa bolag både behöva och få tåla vid en handledning av ett statsorgan, som är an-

svarigt för sina handlingar på ett helt annat sätt än bolagen själva. Denna uppfattning har delats av de myndigheter, som yttrat sig över de förslag, som föreligga. I den kungl. propositionen sidan 10 finna vi, att socialstyrelsen framhållit önskvärdheten av att när kontrollstyrelsen handlägger ärenden av mera nykterhetspolitisk innebörd, skall en representant för socialstyrelsen beredas tillfälle att deltaga i handläggningen av dessa ärenden. Enligt min uppfattning skulle det fullständigt förrycka syftet med lagstiftningen, därest man på det sättet skulle begränsa kontrollstyrelsens befogenhet till att endast sträcka sig så långt de ekonomiska intressena sträcka sig. På detta område synes mig staten värdigare att låta det organ, som skall hava överinseende över bolagen i landet, få så pass vidsträckt befogenhet som möjligt.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr statsrådet Vennersten: Efter den siste talarens anförande är det icke mycket att tillägga till försvar för Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Jag vill emellertid till vad som anförts ytterligare säga blott följande. Det är tydligt att då man använder orden »i övrigt» framför orden »beträffande bolagets förvaltning» måste man se på, vad som står framför och undersöka, huruvida allt detta kan hänföra sig till ekonomisk förvaltning. Men för oss, som haft med denna angelägenhet på tidigare stadium att göra, är det väl bekant, att kontroll av inköp, försäljningspris etc. har begärts av riksdagen icke främst av ekonomiska utan i ännu högre grad av nykterhetspolitiska skäl. Och därför är det nödvändigt, synes det mig, om man icke vill åstadkomma tvetydighet, att motsätta sig inskjutandet av ordet »ekonomiska».

Jag tror, i likhet med utskottets ärade ordförande, icke att denna specialfråga är av synnerligen stor vikt, men man bör icke förbise, att, om man inskjuter ordet »ekonomiska», kan man komma att åt föremålet för förvaltningen giva större begränsning än säkerligen riksdagen avsett, och därför vågar jag tro att kammaren skall bifalla utskottets förslag.

Herr Östberg, Johan: Herr Kvarnzelius framhöll, att om man insköte ordet »ekonomisk» i första momentet av 15 §, skulle detta svära emot det förslag som föreligger från bevillningsutskottet i avseende å andra momentet. Så kan väl dock omöjligen vara fallet. Ty därför att man föreskriver i första punkten vad kontrollstyrelsen i där avsedda fall har att göra, kan man ju icke därmed ändra något i fråga om vad styrelsen har att göra enligt andra punkten. Dessa punkter stå icke i nödvändigt sammanhang med varandra.

Det har vidare anmärkts att det vore för snävt att införa ordet »ekonomisk» med avseende på vad som i första delen av stycket talas om »inköp», »försäljningspris» och »alkoholstyrka» hos brännvin. Jag medger att frågan om alkoholstyrkan kanske icke har så stort samband med det ekonomiska, men på det hela taget

*Om ändring i
vissa delar av
brännvins-
försäljnings-
förrordningen
m. m.
(Forts.)*

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförordningen m. m. (Forts.)

sammanhänger väl även den med den ekonomiska sidan, och då man ju här avser bolagens *ekonomiska* förvaltning, hade vi reserveringar trots, att man borde inskjuta ordet »ekonomisk». Jag medger dock villigt, att någon fundamental betydelse har det icke, om man lägger till ordet eller icke.

Efter det överläggningen förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande betänkande, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, vore yrkat, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock av herr *Antonsson* att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring i 15 kap. 1 mom. av brännvinsförsäljningsförordningen, som angivits i den av honom m. fl. därom anförda reservation.

Därpå gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i avseende därå endast yrkats, av herr *Östberg, Johan*, att vad utskottet till stöd för sina hemställanden anført skulle godkännas med utslutande av följande i andra stycket å sid. 7 i det tryckta betänkandet förekommande sats: »Kontrollstyrelsen kan sålunda komma att föreskriva gemensamma inköp av bolagen och inrättande av en särskild pris- och inköpsnämnd.»

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförordningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 8 och 10 innevarande maj bordlagda betänkande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock därmed sammanhängande motioner.

Herr *Karlsson, K. G.*: Jag skall be att i samband med detta betänkande även bevillningsutskottets betänkande nr 29 får behandlas. Detta betänkande behandlar en motion av herr *Hildebrand*, vilken kom in först sedan utskottet hade sitt betänkande angående propositionen nr 187 färdigt. Det torde därför för att få en förnuftig behandling av motionen vara nödvändigt, att dessa båda betänkanden behandlas i ett sammanhang.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Med anledning härav föredrogs nu jämväl bevillningsutskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda betänkande nr 29, i anledning av väckt motion om ändring i Kungl. Maj:ts proposition med

förslag till förordning om ändring i vissa delar i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Genom en den 24 april 1915 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 187, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring av vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Till behandling i sammanhang med omförmälda proposition hade utskottet företagit tre till utskottet likaledes hänvisade motioner.

Två av dessa motioner hade väckts i anledning av den förevarande propositionen, den ena av herr *Bäckström* i första kammaren (nr 91), den andra av herr *Dahl*, likaledes i första kammaren (nr 94).

Den tredje av de motioner, som utskottet i samband med proposition nr 187 upptagit till behandling, hade i början av riksdagen före den ordinarie motionstidens utgång avgivits i andra kammaren av herr *Christiernson*.

Utskottet hade i betänkandet nr 26 på anförda skäl hemställt, 1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, samt

med bifall till herr *Bäckströms* motion nr I: 91, i vad den avsåge 15 § 2 mom. första stycket och 40 §,

och med avslag dels å vad i herr *Bäckströms* motion nr I: 91 hemställdes i fråga om 15 § 10 mom., dels å herr *Dahls* motion nr I: 94, måtte antaga Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag med de ändringar, utskottets vid betänkandet såsom bilaga fogade författningsförslag utvisade; samt

2) att herr *Christiernsons* ovan omförmälda motion, II: 110, måtte anses besvarad med vad utskottet under punkt 1) hemställt.

Reservationer hade avgivits av, bland andra friherre *Fleming*, som med instämmande av herrar *Antonsson* och *Jespersen* hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 187 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I bevillningsutskottets betänkande nr 29, hade utskottet omförmält, att till detsamma hänvisats en motion (II: 248), väckt inom andra kammaren av herr *Hildebrand* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin. I motionen hemställdes, att riksdagen måtte besluta vissa angivna ändringar i det till propositionen fogade författningsförslaget.

I sistnämnda betänkande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att herr *Hildebrands* ifrågavarande motion nr 248 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Friherre Fleming: Orsaken till att denna kungliga proposition har framkommit, synes mig vara dels de svårigheter, som kommit till synes vid tillämpningen av det förra året fattade beslutet angående införande av kontrollområden för de bolag, som så önskade, vilka områden skulle fastställas av Kungl. Maj:t, dels också önskvärdheten att få några bestämmelser för att motverka den ökade import, som visat sig på grund av de mera restriktiva bestämmelser, vilka kommit i tillämpning här och var.

Jag medger gärna, att det finns fullt fog för att försöka, att i båda dessa avseenden komma till ett resultat, d. v. s. dels komplettera förra årets beslut, dels få några bestämmelser för importen; men det förefaller mig, som om målet möjligtvis skulle hava kunnat nås på ett sätt, som enligt mitt förmenande skulle hava varit mera tilltalande och icke så mycket varit ägnat att inverka på andra områden, särskilt på handelsekonomiska intressen.

Den kungliga propositionen är i stort sett byggd på det förslag till lagstiftning, som framlagts av nykterhetskommittén. Propositionen innehåller visserligen modifikationer, men de i kommittébetänkandet framställda grundtankarna kunna i alla fall sägas gå igen i densamma. Jag tror ej heller, att jag begår någon indiscretion, då jag säger, att den sakkunniga, som där uppträder anonymt, är den som i nykterhetskommittén är den mest sakkunniga och mest arbetande, nämligen dess sekreterare. Jag säger detta icke såsom något klander, utan som erkänsla för hans kunnighet på dessa områden. Men åsikterna kunna ju vara olika, och jag kan icke underlåta att framhålla, att enligt mitt förmenande äro nykterhetskommitténs utredningar och förslag byggda på en alltför ensidig grund. Det är allt för mycket den rena antialkoholståndpunkten, som kommit till synes, och man har alltför mycket fränsett handelsintressena och de ekonomiska intressena i allmänhet. Vidare är det en sak, som här totalt fattas, skulle jag vilja påstå. Man har nämligen icke någon statistisk uppgift på hur stort antalet är av de alkoholmissbrukande personer, för vilka man skall lagstifta och för vilkas skull man nu på detta sätt vill lagstifta för hela Sverige. Härom har man mycket olika uppgifter: ibland sägs det, att antalet skulle uppgå till omkring 50,000 personer; ibland uppgives det, att siffran är ännu högre. Men det finns också andra utredningar, som giva vid handen, att ifrågavarande siffra skulle vara väsentligt lägre och som komma till det resultat, att de verkligt missbrukande alkoholisternas antal uppgår till endast 4,000—5,000. Härmed må nu förhålla sig huru som helst, så visar det i alla händelser, att det icke finns någon ordentlig utredning på detta område, fastän en sådan utredning dock borde vara grundvalen för lagstiftningen.

Nu anser jag detta vara mycket olyckligt, ty just denna omständighet försvarar lösningen av de stora nykterhetsfrågorna. Det är också detta, som är orsaken till att den kungliga propositionen icke fått det gynnsamma mottagande, i synnerhet icke i pressen, som den kanske eljest skulle hava fått. Det är möjligt att om

man fått tid på sig, man kunnat göra några modifikationer i förslaget, som kunnat bättre tillfredsställa dem, vilka icke äro nöjda därmed. Men det har gått så fort i utskottet med behandlingen av denna fråga, att man icke har hunnit så noga sätta sig in i de olika spörsmålen. Som bevis härpå må anföras, att propositionen inkom den 30 i förra månaden, det var en fredag. Den började behandlas därpå följande måndag, på torsdagen justerades betänkandet, på fredagen väcktes motioner, och sedan hava till utskottet inkommit skrivelser från handelskamrar och litet av varje, enskilda förslag till ändringar o. s. v. Det visar, att hade man haft bättre tid på sig, så kunde åtminstone reservationsvis möjligen hava framkommit bättre förslag att diskutera om.

Det är även ett annat skäl, som gör att det förefaller mig möjligen vara försiktigare att nu icke godkänna det föreliggande förslaget. Om vi se på de utlåtanden, som äro inkomna, finna vi bland dem ett, som är avgivet av kontrollstyrelsen, det ämbetsverk, som skall handhava en massa åligganden i samband med de föreslagna åtgärderna. Detta utlåtande är dikterat av chefen, men han är ensam därom, och de övriga tre ledamöterna i styrelsen hava avgivit en reservation, som går i helt annan riktning och vari de avstyrka inrättandet av kontrollområden. Det är möjligt, att en närmare utredning om, huru det skulle ställa sig enligt den av dem utstakade linjen, skulle kunna leda till ett resultat. Nog borde det väl åtminstone undersökas. Jag föranledes att beröra detta även därför, att det förefaller mig, som om det system, som mera närmar sig det i Göteborg tillämpade, även skulle kunna hava en ekonomisk sida, värd att tagas i betraktande. Jag fick i dag en uppgift av en person, som bör anses känna till saken, men jag ber att få angiva siffrorna med den reservation, att jag icke hunnit verifiera dem med ordentliga papper. Det uppgavs emellertid för mig, att i Göteborg skulle kostnaderna för distributionen — möjligen icke alla sådana kostnader, men i alla fall de huvudsakliga, såsom utgifterna för kontor, kortsystem o. d. — uppgå till 23,500 kronor, och att på bolagets kontor sysselsattes sex personer. I Stockholm däremot lära motsvarande kostnader uppgå till 83,000 kronor och på ifrågavarande bolags kontor härstädes sysselsättas 28 personer. Nu är visserligen att märka, att försäljningen är den dubbla i Stockholm mot vad den är i Göteborg, men även om man anser, att man med dubbelt så stor försäljning i Göteborg skulle komma till dubbla kostnaden, så blir det endast 47,000 kronor i Göteborg mot 83,000 kronor i Stockholm. Ligger det någonting i detta, vilket jag icke på rak arm vågar säga, vore det värt, synes det mig, att taga även den sidan i övervägande.

Jag skall också be att få säga någonting om importbestämmelserna. Det är givet, att de länder, som exportera spirituosa, d. v. s. närmast för oss Frankrike, England och Tyskland — beträffande nu berörda varor mest Frankrike och England — icke kunna blanda sig i våra inre lagstiftningsåtgärder, men det är för mig

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförrordningen.
(Forts.)

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.*

(Forts.)

ifullt klart, att det är lika säkert, att om vi lagstifta så, att det berör deras intressen, så komma nog på något sätt repressalier att utövas från dessa länder, och det är möjligt att vid blivande underhandlingar den lagstiftning, vi nu äro på väg att göra, får helt och hållet upphävas. Det finns i och för sig intet hinder för lagstiftningen, traktaterna lägga intet direkt hinder i vägen därför, men det förefaller mig, som om man borde tänka på huruvida det är klokt att stifta lagar, som icke hava den effekt man avsett, och icke kunna efterlevas.

Jag skall icke taga tiden i anspråk längre. På de skäl jag här har anfört, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å föreliggande förslag, på det att man må bliva i tillfälle att taga frågan i närmare övervägande.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Jag skall först be att få säga några ord med anledning av den förra talarens yttrande angående den brådska behandling av detta ärende, som förekommit i utskottet. — Ja, jag kan icke neka till, att man har varit tvungen att påskynda behandlingen av förevarande ärende, och detta av skäl, som äro för envar av herrarna synnerligen välbekanta. Men jag tror i alla fall, att trots den brådska, som onekligen har ägt rum, man icke har förbisett några omständigheter, som inverka på frågans avgörande.

Det nämndes av den föregående talaren såsom inlagor, vilka man särskilt borde hava fäst avseende vid, dels handelskamrarnas inlagor, dels en motion, som har inkommit. Vad nu beträffar de framställningar, som framkommit från dessa båda håll, så har utskottet genom de inlagor, vilka åtfölja den kungliga propositionen, verkligen haft tillfälle taga del av precis samma synpunkter som de, vilka sedermera framhållits av handelskamrarna och i nu nämnda motion, och det var därför man i utskottet hade tillfälle att så hastigt taga ståndpunkt till motionen som fallet blev.

Jag vill framhålla, att båda de synpunkter, vilka hava varit bestämmande för motionären, har utskottet redan tidigare upptagit till bedömande. Därför tror jag icke man har anledning att yrka avslag på betänkandet på den grund, att utskottet icke skulle haft tid på sig att sätta sig in i förhållandena och granska denna fråga på samma sätt som utskottet brukar granska andra frågor, vilka lämnas det till utredning.

Den föregående talaren nämnde att inom kontrollstyrelsen olika meningar hava gjort sig gällande i frågan, och detta är sant. Chefen för kontrollstyrelsen har intagit en ståndpunkt, och han har varit den, som dikterat kontrollstyrelsens uttalande. Däremot hava tre ledamöter inom kontrollstyrelsen intagit en annan ståndpunkt. Utskottet har i sitt betänkande försökt, och, såvitt jag förstår, lyckats att åtminstone väsentligt undergräva den auktoritet, som friherre Fleming ville tillskriva de tre ledamöterna i kontrollstyrelsen. Dessa ledamöter hava nämligen tänkt sig, och däri sam-

manfaller deras tankegång med herr Hildebrands, att man skulle utan begränsning kunna tillåta utskänkning inom olika kontroll-distrikt. Utskottet har framhållit, att om man skall tänka sig en kontroll, så är det omöjligt att komma fram den vägen. Utskottet har därvidlag påpekat, att under år 1914 ensamt i Stockholm indrogos omkring 4.500 motböcker och i Göteborg under försäljningsåret 1912—1913 icke mindre än 8,000 anmälningsbevis. Då bör man väl ändå betänka, vilka oerhörda svårigheter det skulle erbjuda att utöva effektiv kontroll och företaga en av förhållandena påkallad indragning av korten respektive motböckerna, om det skulle vara så ordnat, att försäljning kan ske i obegränsad utsträckning de olika kontrollområdena emellan. För min del finner jag den vägen alldeles oframkomlig.

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsföreskriften.
(Forts.)

Vidare hava de tre reservanterna inom kontrollstyrelsen angivit såsom lämpligt, att Konungens befallningshavande skulle äga besluta om registreringskortens indragande. Endast de siffror, jag här har nämnt, torde visa vilket oerhört arbete man på det viset skulle ålägga Konungens befallningshavande, och jag tror icke, att utskottet tar fel, då det säger, att en sådan anordning skulle föranleda behov av en förstärkning av arbetskrafterna å landskanslierna. Dessutom är jag livligt övertygad om, att Konungens befallningshavande i de olika orterna skulle vara synnerligen tacksamma att slippa detta tidsödande och i och för sig, föreställer jag mig, icke så synnerligen angenäma uppdrag.

Friherre Fleming nämnde någonting om, att de tre reservanternas i kontrollstyrelsen förslag skulle närma sig det system, som tillämpas i Göteborg. Först och främst har man emellertid även i Göteborg utgått ifrån den synpunkten, att varje köpare av brännvin i regel endast skall hava tillgång till *ett* inköpsställe i samma kommun. När reservanterna vilja utsträcka inköpsrätten över hela landet, förstår jag följaktligen icke, hur man kan säga, att det systemet närmar sig Göteborgssystemet.

Dessutom vill jag tillägga ännu en sak, som särskilt förtjänar att beaktas, nämligen att i förevarande kungliga proposition icke föreslås tillämpning av något system med motböcker, och ännu mindre av det system som tillämpas i Stockholm. Intet särskilt system förordas i den kungliga propositionen. Detta bör man även erinra sig då fråga blir om vad friherre Fleming nämnde om förhållandet mellan kostnaderna för de i Stockholm och Göteborg införda systemen. Detta förhållande, som jag redan förut påpekat, att icke denna proposition förordar ett visst givet system med motböcker, såsom det tillgår i Stockholm, bryter udden av den invändning, som friherre Fleming anförde i den punkten.

Samme talare yttrade även, att man skulle taga hänsyn till förhållandet till utländska makter, och däri ger jag honom fullkomligt rätt. Vi hava även i utskottet haft den frågan uppe, men kommit till det resultat, att i den vägen få vi väl ändå lita till att regeringen noga granskat dessa förhållanden. Jag vill erinra om att vid ifragavarande kungliga proposition finnes även

Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.

(Forts.)

hans excellens utrikesministerns namn, och jag kan aldrig tänka mig, att han skulle hava varit med om detta förslag, om han kunnat befara några olägenheter av ett beslut i den riktning, som det kungliga förslaget innebär. Jag får tillika säga, att det förefaller mig, som om man särskilt inom utrikesdepartementet borde hava större förutsättningar än någon enskild riksdagsman att bedöma, huruvida man vågar gå fram på den föreslagna vägen eller icke.

Emellertid vill jag, medan jag har ordet, beröra även en annan sida av föreliggande utskottsförslag. Det förhåller sig så, att utskottat på en viss punkt har avvikit från det kungliga förslaget. Det är i avseende å 15 § 2. mom. I det kungliga förslaget heter det här: »Vid utminuteri av brännvin äger bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna kontroll», etc. I utskottets förslag heter det: »Vid all utminuteri av brännvin skall bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna verksam kontroll till vilka personer», etc.

Kungl. Maj:t har alltså föreslagit, att bolagen här skulle kunna få införa ifrågavarande kontroll, om de önskade göra det, och underlåta att införa den, om det så föll dem i smaken. Utskottet för sin del har ansett enhetlighet på detta område vara av nöden. Den av den föregående talaren omnämnda sakkunniga har även föreslagit detsamma, och därefter har socialstyrelsen och kontrollstyrelsen haft anledning yttra sig, och ingendera av dessa styrelser har haft något att erinra emot förslaget.

Det förefaller mig också, som om det skulle bereda vissa svårigheter att taga lagförslaget, om man icke införde en obligatorisk kontroll. Det synes, som om införselbestämmelserna i någon liten mån åtminstone skulle komma att eljest sväva i luften. Det heter nämligen i bestämmelserna om införsel av brännvin från utrikes ort, 26 § 3 mom., att »brännvin, som från utlandet inkommit till bolag, vilket jämlikt 12 eller 14 § fått övertaga all detaljhandel med brännvin inom kommun, må mot kvitto utlämnas till den, som visar sig hava erhållit bolagets medgivande därtill.»

Då kan man fråga sig, hur bolag, som skulle sälja obegränsat till vem som helst, skulle hava förvärvat sig befogenhet att hindra införsel till viss person. Det förefaller mig, som om sådan befogenhet endast borde tillkomma bolag, som känner kundkretsen. Det ser nästan ut, som om Kungl. Maj:t varit inne på tanken om obligatorisk föreskrift angående kontroll.

Då utskottet har gjort en utvidgning här, ligger det nära till hands att man ser detta med vissa farhågor. Jag vill emellertid för att lugna dessa farhågor framhålla den stora anslutning från bolagens sida, som tanken på kontrollområde och kontrollsystem erhållit. Det är högst få bolag i landet, som icke uttalat sig till förmån för dylik kontroll. Det synes då som om det skulle vara olämpligt att låta ett eller några få bolag bereda svårigheter att upprätthålla kontrollen inom andra områden, och det förefaller mig

icke omöjligt att så skulle kunna inträffa, om man icke gjorde kontrollen obligatorisk.

Till slut vill jag framhålla en omständighet gentemot de reservanter, som hava yrkat rent avslag på förevarande kungliga proposition och på det föreliggande betänkandet. De hava i ett betänkande, som vi längre fram komma till, nämligen bevillningsutskottets betänkande nr 28, framhållit såsom skäl för avslag å sistnämnda betänkande, att man bör avvakta vad de beslut, som fattades föregående år och som komma att fattas i år, hava för verkan på detta område. Det förefaller rätt egendomligt, att dessa samma reservanter beträffande betänkandet nr 28 tala om Kungl. Maj:ts här föreliggande proposition då de å densamma yrka avslag. Bland de förslag, som framlagts från Kungl. Maj:ts sida, är detta nämligen givetvis det viktigaste, och avslår riksdagen det förslaget, har man ju icke tillfälle att inhösta någon erfarenhet. Då förefaller det mig, som om ifrågavarande reservanter, när vi komma till behandlingen av betänkandet nr 28, åtminstone borde vara med om bifall till det betänkandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets förevarande förslag.

Herr Dahl: Då jag för min del icke kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:ts proposition i förevarande ämne liksom ej heller till utskottets föreliggande förslag, har jag icke på något sätt letts av avoghet mot ett ordnat kontrollförfarande beträffande såväl missbruk som bruk av spritdrycker. Tvärtom anser jag ett kontrollsystem synnerligen önskvärt, men jag förmenar, att det förslag, som här föreligger, är av beskaffenhet att i väsentliga stycken ingripa såväl på näringsfriheten som på den individuella friheten, varför frågan i själva verket är icke allenast en nykterhetsfråga, utan lika mycket en näringspolitisk fråga, och ett spörsmål om individuell rätt. Jag förmenar därför att, alldeles oavsett den ståndpunkt, som man intager till nykterhetsspörsmålet såsom sådant, en var borde kunna förutsättningslöst pröva den föreliggande frågan.

Såsom envar av herrarna helt säkert gjort klart för sig, avser utskottets nu föredragna förslag att införa icke allenast obligatorisk kontroll, utan också obligatoriska kontrollområden. Nu förmenar jag och, såsom jag vet, många med mig, vilka hava större erfarenhet än jag på handelslivets område, att införandet av kontrollområden beträffande brännvinshandeln med nödvändighet kommer att inverka på handelsområdena beträffande omsättningen i övrigt. Det förhåller sig ju nämligen så, som vi litet var veta, att när lantmännen komma till staden och köpa sina förnödenheter för hushållet, så köpa de också där sitt behov av brännvin. Kunna de i vissa samhällen, där de förut idkat handel, icke få brännvin, så flytta de även den övriga rörelsen över till det samhälle, där de fått anvisning att köpa brännvin. Nu blir det helt säkert vid anordnandet av kontrollområdena icke möjligt att följa de nuva-

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Omförändring i rande handelsområdenas gränser. Följden härav blir också, att de vissa delar av nuvarande handelsområdena för många samhällen, städer såväl som större lantsamhällen, komma att bli beskurna.

brännvinsförsäljningsföreläggningen.

(Forts.)

Emot detta resonemang har utskottet gjort tre invändningar. Den första är den, att under frågans tidigare behandling har icke från kommuner, myndigheter eller näringslivets representanter gjorts några erinringar av denna innebörd mot inrättande av kontrollområden. — Men såvitt man sett av den kungliga propositionen, är det endast spritbolag och länsstyrelser, som yttrat sig i frågan. Att spritbolagen icke haft anledning att yttra sig om näringspolitiska spørsmål är klart, och näppeligen hava länsstyrelserna heller haft anledning därtill. Men under de sista dagarna hava vi sett, hurusom till bevillningsutskottet ingivits yttranden såväl från Stockholms handelskammare som från Sveriges allmänna handelsförening, två synnerligen representativa korporationer inom det svenska handelslivet. Dessa korporationer hava båda två på det kraftigaste uttalat sig emot inrättandet av kontrollområden.

Vidare säger utskottet, att enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag öppnas möjlighet att genom så kallade transportkort undgå de olägenheter, som tilläventyrs kunna komma att framträda å orter, vilkas befolkning haft för vana att verkställa sina inköp i två eller tre olika samhällen, där brännvinsförsäljning finnes inrättad. — Men när man går till den kungliga propositionen, finner man, att föredragande departementschefen uttalat den meningen, att man icke torde böra »helt och hållet avskära» ett bolag från möjligheten att medgiva försändning av brännvin från ett kontrollområde till ett annat. Det är således tydligen åtminstone föredragande departementschefens, liksom det även är kontrollstyrelsens uppfattning, att detta skall vara en undantagsutväg och ingalunda innebära något alltför ofta förekommande medgivande.

Slutligen hänvisar utskottet till möjligheten av så kallade gemensamma försäljningsområden och pekar liksom föredragande departementschefen på det exempel härutinnan, det enda som finnes, vilket givits av Öregrund och Östhammar i deras framställning om erhållande av så beskaffat område. Det är visserligen riktigt, att dessa två Roslagssamhällen tyckas vilja till brännvinshandels område utvidga en entente cordiale, som redan fatt sitt uttryck i anordningen med gemensam borgmästare. Men jag undrar, hur många samhällen i Sverige i övrigt vilja gå tillsammans i detta avseende! Har ett samhälle utsikt att få fördelaktiga gränser för sitt kontrollområde, så går det nog icke med på framställningen från ett grannsamhälle, vilket fått sig tilldelat ett från dess synpunkt ofördelaktigt område, att de skola slå sig tillsammans, utan här blir det nog konkurrens. — Jag tror således icke, att någondana av de i bevillningsutskottets framställning gjorda invändningarna vederlägger farhågorna för de stora olägenheter, som följa med anordnandet av kontrollområden.

Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Därvidlag tänker jag mig — liksom, om jag ej minnes fel, nykterhetskommittén på sin tid — att nykterhetsnämnden borde fungera, antingen som en rådgivande eller som en eventuell i första hand prövande myndighet, och att sedermera avgörandet i sista hand skulle läggas i städerna hos magistraten och på landsbygden hos Konungens befallningshavande. Jag har antytt detta i en motion, som jag avgivit, och jag har där tillika hållit före, att själva kontrollens riktlinjer lämpligen borde läggas efter det uttalande, som gjordes av särskilda medlemmar i kontrollstyrelsen. Mot detta har nu bevillningsutskottet mycket skarpt vänt sig och påpekat omöjligheten av en så beskaffad rikskontroll, som dessa medlemmar förutsatt. Nåväl, jag medgiver, att detta kanske är mycket svårt, men man kan här tänka sig ett modifierat förfarande. Man kan tänka sig saken anordnad länsvis. Då undgås de största olägenheterna av kontrollområdena, och man skulle ej få större rayon att behärska, än att den lokala kännedomen borde kunna göra sig gällande. Man har eljest ock den utvägen, som nykterhetskommittén föreslagit. Denna har på det bestämdaste utdömt kontrollområdena, och i den fanns väl dock blomman av allt av nykterhetsinsikt, som kan uppbringas här i landet. Den har betecknat denna indelning som synnerligen olämplig. Men nu synes man ha fränfallit dessa betänkligheter. Nykterhetskommittén föreslog, som bekant, en anordning med »hemortsbolag» och individuell kontroll på denna basis. Härigenom bleve köparen i tillfälle att vända sig till det samhälle, där han eljest har sin handel. Jag menar således, att här verkligen föreligger så allvarliga betänkligheter mot fastlåsande av kontrollområden nu genom ett bifall till denna proposition — att det har med sig sådana olägenheter särskilt i näringspolitiskt avseende, att det väl borde tagas i övervägande av en var, huruvida ej ett års ytterligare uppskov skulle kunna giva en bättre lösning av denna fråga. Därmed har man ingalunda ställt sig på någon non possumusståndpunkt, utan endast förbehållit sig att taga saken i närmare övervägande. Och när man beaktar, hur Kungl. Maj:t ställt sig till denna fråga, så torde man finna det än mera önskvärt, att det gives ytterligare betänketid. I fjol sommar föreslog Kungl. Maj:t i en särskild framkastad proposition införandet av valfri kontroll och valfria kontrollområden. Några veckor senare framlades den stora nykterhetspropositionen innefattande obligatorisk kontroll och obligatoriska kontrollområden. Sedermera överlämnades utredningen till en sakkunnig, som då i sitt förslag föreslog obligatorisk kontroll och obligatoriska kontrollområden, men föredragande departements-

Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.

(Forts.)

chefen förordade några veckor senare obligatoriska kontrollområden men *valfri* kontroll. Nu kommer bevillningsutskottet och faller tillbaka till det även enligt min mening rimligare förslaget om obligatoriska kontrollområden och *obligatorisk* kontroll. Man finner alltså, att Kungl. Maj:t i denna fråga intagit en ganska vacklande ståndpunkt beträffande kontroll och kontrollområden.

Jag ber, herr talman, på de skäl, som jag nu i korthet antytt, att få med frånfallande av den positiva delen i min motion, som till sin innebörd torde inkluderas i motiveringen för avslagsyrkandet, som framställts av reservanterna, friherre Fleming och herr Antons-son, förena mig i yrkandet om bifall till deras reservation.

Herr statsrådet Vennersten: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren förebrädde Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t i denna fråga intagit en vacklande ståndpunkt. Kanske går det dock att vid litet närmare eftersinnande finna full konsekvens i fråga om det sätt, varpå denna fråga av Kungl. Maj:t behandlats. Enligt mitt förmenande är det föreliggande förslaget en omedelbar och svårfrånkomlig följd av fjolårets beslut. När detta senare tillkom, voro förhållandena helt annorlunda än nu, och det i många avseenden. Nu är det ett fåtal bolag i landet, som icke begärt kontrollområde. Ungefär lika få voro de bolag i fjol, som begärt eller rättare sagt infört restriktiva individuella kontrollanordningar. Under det år, som sedan dess snart har gått, har utvecklingen på detta område försiggått så hastigt, att man säkerligen ej med fog kan rikta en förebräelse mot Kungl. Maj:t, därför att Kungl. Maj:t icke förutsett, att det skulle gå så snabbt, som det verkligen gjort. Det förslag, som nu föreligger, är, säger jag, en enkel och nödvändig utveckling av vad som föreslogs förra året. Då trodde man, att det skulle dröja åtskilliga år, innan alla de olika brännvinsbolagen i Sverige tagit ståndpunkt i detta hänseende och infört sådana personliga kontrollanordningar, som äro kärnpunkten såväl i det föreliggande som i fjolårets förslag. Emellertid kunde man då också nöja sig med mindre vittomfattande förslag i fråga om kontrollområdena. Man trodde, att det gällde blott att för Stockholm, Göteborg och några få platser till sörja för att en lämplig rayon kunde tilläggas, inom vilket område kontrollen finge utövas, men man var fullt medveten om, att den dag skulle komma, därest detta förslag antoges, då det bleve nödvändigt att indela hela landet i kontrollområden och införa obligatorisk kontroll. Som bevis härpå kan jag återropa vad den föregående ärade talaren anförde som tecken på den vacklande hållning, jag nyss omnämnde. Det var nämligen det förslag, som i den stora nykterhetspropositionen framlades i samma avseende. Kungl. Maj:t föreslog obligatorisk kontroll och landets uppdelning i kontrollområden. Man visste, att när utvecklingen så krävde, denna åtgärd skulle bli en nödvändig följd. Men denna senare större kungl. proposition avsåg ju, att det däri framlagda förslaget skulle, sedan det blivit av

riksdagen antaget, träda i kraft först efter ett visst antal år. Sålunda kan jag ej finna, att den förebräelsen träffar.

Jag återgår nu till mitt första påstående, att det var nödvändigt att, när utvecklingen försiggått så hastigt, som den gjort, framlägga ett längre gående förslag, än man kunde göra förra året, och jag tror ej, att man säger för mycket, om man påstår, att även om man kunnat, som man först tänkte sig, tillämpa fjolårsförslaget kort efter dess antagande, riksdagen, om den fått vissa tilläggsförslag eller kompletterande bestämmelser sig förelagda av Kungl. Maj:t, skulle ha antagit även dem. Nu kan man ett år senare göra det, som eljest hade måst ske i två repriser, på en gång. Man kan icke utan våda indela landet i ett betydande antal smärre kontrollområden med obligatorisk kontroll, med däremellan liggande områden, i vilka försäljningen skulle vara fri. Det skulle säkerligen därav uppstå så olidliga förhållanden, att riksdagen inom kort måste ordna saken på annat sätt. När man nu med säkerhet kan förutsätta detta, förefaller det mig, som om det föreliggande förslaget hade så starka skäl för sig, att man ej gärna behöfde hysa någon tvekan att antaga det, då man i fjol antog det mindre förslaget.

Här ha visserligen riktats rätt starka anmärkningar mot det nu föreliggande förslaget, men dessa anmärkningar drabba, såvitt jag förstår, lika väl fjolårsförslaget, det av riksdagen redan antagna, i dess fränkomliga konsekvenser. Man har sagt, att — jag skall taga det svåraste skälet först — det skulle kunna vålla handelspolitiska förvecklingar och eventuellt framkalla repressalier. Jag skall inskränka mig till att i anslutning till vad utskottets ordförande i det stycket anført framhålla att det är påtagligt, att då statsrådets samtliga ledamöter varit ense om att tillstyrka detta förslag, den synpunkten ej varit obeaktad.

Vidare har man sagt, att detta förslag starkt ingriper på handelsområdena, i det att den vanliga handeln kan anses följa handeln med brännvin. Till en viss grad är det nog riktigt, tror jag, men det här föreliggande förslaget har, enligt mitt förmenande till vinnande av smidighet och anpassningsförmåga sådana föreskrifter, att man torde kunna vänta att om det antages, ej något obehörigt band kommer att läggas på den normala utvecklingen av städernas eller andra orters handelsförhållanden. Det är nog också nödvändigt, att så icke sker, ty man må besinna, att en stads handelsområde icke är något en gång för alla tider givet, kommunikationernas utveckling och andra förhållanden inverka härpå, så att det, som vid en viss tidpunkt förefanns ej nödvändigtvis finnes oförändrat kvar något eller några år därefter. Förslaget måste innefatta bestämmelser, som möjliggöra, att man kan rätta sig efter ändrade förhållanden i detta avseende då det gäller att fastslå kontroll- eller försäljningsområden för de olika bolagen. I den andan är förslaget avfattat, och jag vågar tro, att det skall, som jag nyss uttryckte mig, ha smidighet nog för att kunna i

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförelagda av Kungl. Maj:t, skulle ha antagit även dem. Nu kan man ett år senare göra det, som eljest hade måst ske i två repriser, på en gång.

(Forts.)

Om ändring i tillämpningen fylla de krav, som man med rätta kan ställa på vissa delar av detsamma i sådant avseende.

Man har vidare yttrat, att förslaget blivit illa mottaget. Ja, det har jag nogsamtidigt märkt, och jag beklagar ju, att så skett, men jag är viss om, att detta dåliga mottagande i många fall berott på missförstånd i fråga om rätt väsentliga delar av förslaget.

Man har talat om, att man här ingriper begränsande och hindrande på en laglig näring i dess utövning, och man har naturligtvis därvid tänkt på spirituosahandeln, men man förbiser, att denna handel dock enligt själva näringsfrihetsförordningen intager en särställning och givetvis är utsatt för att i många avseenden bli kringskuren och hindrad, i den mån man av nykterhetspolitiska skäl nödgas vidtaga restriktiva lagstiftningsåtgärder. Jag vågar dock tro, att i jämförelse med de gällande lagbestämmelserna det föreliggande förslaget ur den synpunkt, som jag nu berör, har stora förtjänster, och det har ej dolts för mig, då man från spirituosa-handlarehåll talat om detta förslag, att importbestämmelserna säkerligen komma att i icke oväsentlig grad lämna ersättning för vad som på annat sätt för dessa näringsidkare kommer att förloras. Om ej detta förslag nu antages, så komma vi enligt mitt förmenande in i ett fullkomligt kaos. Det har hittills kunnat uppskjutas med anordnande av kontrollområden, men det kan nog ej längre uppskjutas med att tillmäta de olika bolag, som begärt kontrollområden, vare sig kontrollområden eller, om det skall bli så, försäljningsområden. Nu, när landets nästan samtliga bolag begära ett ordnande av kontrollfrågan, tror jag, att riksdagen måste taga konsekvenserna av sitt fjolårsbeslut och därmed fullfölja de syften, som riksdagen då, förmodar jag, ville fullfölja, nämligen ett motarbetande av missbruket utan hindrande av bruket av spritdryckerna.

Jag vill till sist tillkännagiva, att ehuru väl av skäl, som i den kungl. propositionen äro framlagda, Kungl. Maj:t begränsat sig till det allra nödvändigaste och icke föreslagit obligatorisk kontroll samt landets indelning i kontrollområden, jag dock icke kan ställa mig avvisande till den ståndpunkt, som bevillningsutskottet intagit, vilket jag här vill hava förklarat, då jag ju måste medgiva, att det är rationellt, att en sådan indelning och en sådan tvångsbestämmelse komma till stånd, ehuru väl, som sagt, Kungl. Maj:t icke önskat i sitt förslag gå längre, än vad som var strängt nödvändigt för att tillgodose de omedelbara kraven. Och jag vågar hoppas, att kammaren skall finna det riktigt att nu taga detta förslag. Det har tillkommit, har man sagt, i en hast, men jag vågar tro, att det skulle vara föga vunnet med att nu bereda ett års ytterligare uppskov, föga vunnet i fråga om förslagens sakliga innehåll. Men väl skulle ett sådant uppskov vålla vad jag nyss tillät mig kalla ett kaos inom hela detta område, som kunde hava nog så tråkiga konsekvenser.

Herr talman, jag hoppas kammaren vill antaga förslaget sådant det nu föreligger i bevillningsutskottets utformning.

Herr Östberg, Johan: Herr talman, mina herrar! Jag för-
står mer än väl de betänkligheter, som yppat sig mot antagande
av Kungl. Maj:ts förslag. Dessa betänkligheter äro här förut
framförda, och de bottna naturligtvis ytterst däri, att hela det nu-
varande systemet ej kan vara rationellt, då det vilar på en stats-
kontroll, som skall bestämma angående brännvinshandeln, men å
andra sidan systemet är beroende på, att privata och kommunala
bolag komma till stånd. Det finnes naturligtvis ingen fullständig
garanti för att så sker, och man kan tänka sig, att ej ett enda
bolag kommer till stånd.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Å andra sidan kan man ej heller begränsa antalet av dessa
bolag, ty det kan uppstå ett dylikt i var och en av rikets kom-
muner. Det kaos, varom herr statsrådet och chefen för finans-
departementet nyss talat, kan ju då mycket lätt uppstå därigenom,
att, sedan kontrollområdena äro bestämda, en kommun, som vill
draga till sig lanthandeln, bildar ett bolag och yrkar på att få
sitt särskilda kontroll- och försäljningsområde. Då skall det ruckas
och jämkas, och då är det fråga, om ej den kaotiska villervallan
kan bli ganska stor.

Jag förstår således de betänkligheter, som kunna yppas mot
Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, men i likhet med herr stats-
rådet och chefen för finansdepartementet anser jag det vara en
konsekvens av vad som förra året är beslutat, att man nu går
längre och bestämmer försäljningsområden. Det kan nu en gång
ej hjälpas. Vi få taga detta experiment, till dess vi hittat på
något bättre.

Man anför som skäl för att här taga utskottets förslag, att
så många bolag redan infört kontroll. Ja må så vara, men jag
har dock hört sägas att anledningen varför vissa brännvinsbolag
gjort detta, varit den, att lagstiftningen förut bestämt, att endast
sådana bolag, som infört kontroll, ägde rätt att vid utminuter-
ing gå ned till $\frac{3}{10}$ liter. Vi veta, att man förde en stor tvist förra
året om huruvida detta var något, som skulle befordra nykter-
heten. Från visst nykterhetshåll motsatte man sig med iver den
ändringen. Men erfarenheten har å en del håll visat, att det var
en nyttig och effektiv nykterhetsreform, och för att kunna få till-
godogöra sig den underkastade man sig ett kontrollsystem även
där man ej eljest skulle tagit ett sådant. Emellertid finnes det
några bolag, som ännu ej ansett behövt eller erforderligt för
sin trakt att införa kontroll, och Kungl. Maj:t har velat lämna
dem frihet att fortsätta utan kontroll. Nya bolag kunna ju ock
bildas när som helst, och förhållandena på en ort kunna vara så-
dana, att man ej anser sig behöva ett kontrollsystem. Kungl.
Maj:t förklarar sig vilja lämna dem frihet i detta avseende och
jag kan ej tro, att man bör gå längre, än Kungl. Maj:t här före-
slagit.

Vi befinna oss, som herr statsrådet sade, på ett trevande sta-
dium och under ett experimenterande på detta område, och man
bör då taga stegen försiktigt. Bifaller man nu Kungl. Maj:ts

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförrordningen.
(Forts.)

proposition, så har man enligt mitt förmenande tagit ett stort steg, utan att dock införa obligatoriskt tvång över hela linjen, där sådant till äventyrs ej är behövt.

Bevillningsutskottets förslag har nämligen, som här förut antytts, skärpt de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna. Det har därvid åberopat en särskild sakkunnig, som Kungl. Maj:t anlitar och som skulle vara särskilt erfaren på hithörande områden, men då Kungl. Maj:t efter sin prövning ej ansett sig böra följa denna sakkunnige fullt ut, så behöva väl ej heller bevillningsutskottet och riksdagen göra det.

Då utskottet skärpt förslaget så tillvida, att *alla* bolag, även om förhållandena äro mycket enkla och obetydliga, skola införa kontroll, kan detta å andra sidan vara ganska betydelselöst, då det ej sagts, hurudan kontrollen skall vara, utan det skall kontrollstyrelsen få bestämma, men kontrollen kan ju vara mycket skenbar, så att bestämmelsen i själva verket blir mycket litet värd.

Ur alla synpunkter synes mig bäst att icke gå längre än vad Kungl. Maj:t i detta avseende gjort.

Men vidare har utskottet i motsats mot Kungl. Maj:t föreslagit, att så snart ett bolag, som har kontroll, överlåter utminuteringsrätten till annan, skall bolaget också ålägga denne att ha kontroll. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att bolaget må kunna göra det, men är ej absolut skyldigt därtill.

Till slut har utskottet infört straffbestämmelser, för den händelse att vare sig bolaget själft eller den, som fått rätt till minuthandel på sig överlåten, överträder givna föreskrifter. Om man således bestämmer i ett samhälle, att ett bolag där icke skall få utminutera brännvin till andra än dem, som betalt sina kommunalutskylder och föreståndaren kommer att vid något tillfälle utlämna vara till den, som häftar för oguldna utskylder, skulle bolaget vara förfallet till straffpåföljd. Jag undrar, om man behöver gå till en sådan stränghet, varmed utskottet velat skärpa Kungl. Maj:ts förslag.

Man säger nu till försvar för utskottets förslag, att det överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag i den stora propositionen förra året, men detta senare förslag var, såsom vi väl veta och nyss hava hört, avsett att träda i kraft först år 1921 och således efter en tämligen lång övergångstid, under det att detta förslag avser att omedelbart träda i kraft. Men vidare, om Kungl. Maj:t vid övervägande av förhållandena ansett sig ha anledning att icke hålla på de bestämmelser, som varit föreslagna förut, kan väl riksdagen i detta avseende följa Kungl. Maj:t. Jag vet, att denna kammare, har en mycket stor veneration för Kungl. Maj:t, och jag tror, att i detta avseende kammaren ställer sig på den säkra sidan, om den följer Kungl. Maj:ts förslag. Jag har vidare sett i en av de ledande vänstertidningarna, när det var fråga om äktenskapslagstiftningen, att Kungl. Maj:t hade sitt säkraste stöd i hos vänsterpartierna. Nå, om nu både vänstern och högern förena sig

om att i denna fråga stödja Kungl. Maj:t, så borde ju det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, kunna påräkna framgång.

Herr vice talman! Jag tror, som sagt, att när Kungl. Maj:t prövat vad i detta ärende framkommit, efter att hava för sin del undersökt saken genom särskilt tillkallad sakkunnig person, riksdagens första kammare för sin del kan lugnt ställa sig på den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit, och jag ber sålunda att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsförsäljningsförordningen.*
(Forts.)

Herr Antonsson: Herr talman, mina herrar! Då vid nästlidet års senare riksdag Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i brännvinsförordningen, avseende att åt de brännvinsförsäljningsbolag vilka införde personlig kontroll skulle medgivas rätt till erhållande av s. k. kontrollområde vann riksdagens bifall trodde väl alla, åtminstone hade jag den tanken, att denna anordning skulle komma till försök och gälla någon tid framåt, för att man sålunda kunde bli i tillfälle få se, huru förhållandena i detta avseende utvecklade sig. Nu har emellertid Kungl. Maj:t redan i år, ungefär ett halvt år efter det den förra propositionen godkändes, framkommit med ett nytt förslag, som avser att vidare utsträcka vad som då bestämdes. Det angives i den nu föreliggande kungl. propositionen, att flera bolag än man haft anledning antaga begärt kontrollområden, vara anledningen till dennas förändrade framkomst.

Jag skall emellertid icke vidare inlåta mig på denna sak, utan övergå till vad bevillningsutskottet hemställt rörande den personliga kontrollen, nämligen att, i motsats till vad Kungl. Maj:t föreslagit, det skulle bli icke en rättighet utan en skyldighet för bolagen att utöva kontroll, icke allenast å de personer, som gjorde sina inköp hos ett bolag, utan även å dem, som gjorde sina inköp hos innehavare av överlåtna rättigheter. Den personliga kontrollen är som vi veta införd av åtskilliga bolag, och man må väl med anledning av vad som på flera håll inträffat tillsvidare få anse, att förhållandena härutinnan äro ytterst svävande. Man har med avseende å ifrågavarande angelägenhet tydligen icke kommit till någon hållbar ståndpunkt. Av utskottets utlatande på sid 10, framgår att under år 1914 indragits ensamt i Stockholm icke mindre än omkring 4,500 motböcker och i Göteborg under försäljningsåret 1912—1913 mer än 8,000 anmälningsbevis. Dessa fakta torde belysa att försiktighet är av nöden då det föreslås lagstiftning på ifrågande område.

Är det då riktigt, att i lagen införa bestämmelse, att alla de av Sveriges innebyggare, som vilja inköpa spritdrycker, därtill skola utverka tillstånd, icke av någon myndighet utan av ett oansvarigt utskänkningsbolags styrelse eller dess direktör? Man har visserligen för anständighets skull föreskrivit, att då en person vägrades tillstånd eller transportkort, eller då lämnat tillstånd indragits klagan däröver skulle få föras hos kontrollstyrelsen, som alltså skulle bli högsta instans i detta avseende. För detta

Om ändring i ändamål har emellertid icke fastställts någon rättegångsordning, vissa delar av en sådan bör naturligtvis finnas.

brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Jag tror verkligen, att man med en sådan lagstiftning kommer in på betänkliga avvägar om man på grundval av den föreliggande utredningen fattar beslut i den riktning bevillningsutskottet föreslår. På vad sätt kontrollstyrelsen skall kunna anskaffa nödigt material för att opartiskt avdöma sådana mål kan jag icke förstå. Det finnes visserligen, vad man under de sista dagarna erfarit, en upplysningsbyrå här i Stockholm, som i dylika fall lämnar uppgifter, men jag förmodar dock, att svårigheter i allt fall skulle uppstå.

I fråga om försäljningsområdenas betydelse för handel och näringar är jag förekommen av friherre Fleming och herr Dahl. I enlighet med den reservation jag avgivit tillåter jag mig yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Kvarnzeliuss: Sedan vi nu av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hört, att han för sin del accepterar utskottets förslag i förevarande ärende, är det väl all anledning antaga, att även denna kammare skall bifalla vad utskottet föreslagit. Jag har emellertid ansett mig böra begära ordet därför, att herr Dahl har sökt betäckning för sin ståndpunkt i nykterhetskommitténs förslag, som icke upptog några bestämmelser om kontrollområden. Då ber jag endast att här få rikta den frågan till herr Dahl, om han är beredd att taga vad nykterhetskommittén satt i stället för kontrollområden och som återfinnes i 5 kap. 61 och följande §§ i det förslag till försäljningsförordning, som bevillningsutskottet framlagt i sitt betänkande nr 28. Vill herr Dahl acceptera dessa särskilda föreskrifter om utminutering i stället för bestämmelserna om kontrollområden, skall jag gladeligen gå över till herr Dahls ståndpunkt och förena mig med honom i detta avseende.

Medan jag har ordet skall jag be att få säga något med anledning av vad som yttrats till förmån för Kungl. Maj:ts förslag och som särskilt understrukits av den siste talaren. Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är icke synnerligen stor. Såsom man kan inhämta av den kungl. propositionen, är det endast fem eller sex bolag, som ställt sig avvisande i fråga om införande av kontrollföreskrifter. I samma ögonblick som ett bolag inför kontrollföreskrifter, skulle det få kontrollområde sig anvisat, och sålunda skulle det vara endast för dessa fem eller sex bolags skull, som man skulle taga den hänsyn som motsidan rekommenderat. Det var endast för dessa bolag, som herr Dahl talade så varmt. Jag skall nämna, om vilka orter och städer här är fråga. Det är Söderköping, Vimmerby, Lindesberg, Höganäs, och Väsby. Är det verkligen skäl, att man för dessa platser skall tar en sådan hänsyn, att det blir luckor öppna i ett system, som i och för sig icke kan bli fullständigt ordnat? Det är icke rimligt, att endast för dessa obetydliga samhällens skull låta stora

luckor uppstå i lagstiftningen. Jag kan icke tänka mig att detta kan vinna denna kammares gillande.

Friherre Fleming talade om repressalier i detta hänseende från utlandet. Vad han därom sade har bemötts av herr K. G. Karlsson, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på den motsägelse, som ligger i, att samma personer, som här ställa sig avvissande mot Kungl. Maj:ts och bevillningsutskottets förslag, i det ena andetaget åberopa, att de vilja gynna den enskilda affärsman-
nen inom riket, och i nästa andetag åberopa de utländska svärigheterna, som skulle möta, då det är givet, att de utländska intressena och de inhemska icke sammanfalla. Det går icke, att en och samma person åberopar dessa argument. På endera ståndpunkten får man lov att ställa sig i detta avseende. Ehuru väl jag icke har någon stor kärlek till de svenska sprithandlarna, skall jag dock be att få säga, att om det skall få säljas sprit i landet, så föredrar jag att den får säljas av svenska sprithandlare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Den siste ärade talaren glömde att erinra om en sak, när han nu omnämnde, att kontroll är införd av nästan alla systembolag, så att det återstår endast fem sådana, som icke gjort det. Jag vill fråga: hur är det nu ställt? Är det icke så, att bolagen kunna anordna sin kontroll så, som de finna lämpligt för de särskilda orterna? Det finnes ett kontrollsystem i Stockholm, ett i Göteborg och kanske andra system på andra ställen. Men nu är ju meningen, att kontrollstyrelsen skall utöva bestämmanderätten över vilken kontroll som skall anordnas. Då får man väl tänka sig, att enhetliga bestämmelser skola komma till stånd. Men det vore väl försiktigare och rättvisare med hänsyn till de orter, som icke anse det vara lämpligt att anordna kontrollen efter den stränga linje, som utskottet föreslår, om vi taga Kungl. Maj:ts förslag. Göra vi ej detta, bliva de *skyldiga* att underkasta sig en enda för alla gällande kontroll och hava ej möjlighet att undslippa måhända olämpliga bestämmelser. Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag synes mig intaga en rättvisare ståndpunkt, då man därigenom kan få fram bestämmelser, som äro på samma gång rättvisa och medgiva utövning av en fullt effektiv kontroll.

Jag ber att få tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag.

Herr Dahl: Endast ett par ord till replik!

Det framhölls från stadsrådsbänken och även av herr Kvarnzelius, att om detta förslag icke bleve antaget, i allt fall alla de bolag, som begärt kontrollområden, skulle få sådana sig tilldelade enligt fjolårsförordningen. Visserligen! Men om förevarande förslag icke blir antaget, står likväl kvar, att enligt fjolårets förslag ett bolag, om det finner, att det i näringspolitiskt avseende medför olägenhet att anordna kontrollområde, kan avstå från dylikt om-

Om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

Om ändring i råde, i hopp om att det hela skall bliva lämpligare anordnat, men vissa delar av tagger man Kungl. Maj:ts förslag, har man låst fast saken. Man brännvinsför- blir bunden av dessa obligatoriska kontrollområden, även om det säljningsför- visar sig, att dessa göra stor skada. Detta är den synnerligen ordningen. vägande skillnaden mellan dessa båda förslag i tillämpningen.
(Forts.)

Herr Kvarnzelius: När man närmare granskar de näringspolitiska synpunkter, som herr Dahl talade om, torde de nog djupast bottna i de enskilda sprithandlarnes intressen. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, huru förhållandena äro i Göteborg. Där försäljas 2,5 miljoner liter spirituosa av enskilda personer på grund av till dem överlättna rättigheter, och den försäljningen har tillfört statsverket en inkomst av cirka 8 å 9 öre pr liter, under det att bolaget i Göteborg, som sålt 1,4 miljoner liter, därigenom tillfört statskassan 70 öre per liter. Detta är tillräckligt för att belysa innebörden i och oeffterrättligheten av det system, som herr Dahl förordar.

Herr Karlsson, K. G.: Då frågan om de näringspolitiska synpunkterna fått ett så framträdande rum i denna debatt, skall jag be att få framhålla en synpunkt, som åtminstone förefaller mig böra kunna verka lugnande på dem, som ha så stora bekymmer i detta avseende. Förslaget skulle vara äventyrligt i näringspolitiskt avseende. Man menar, att den ena kommunen skulle komma att lida, på grund av att en annan kommun fått ett mera förmånligt försäljningsområde beträffande brännvin. Nu vill jag framhålla, att i de bolagsstyrelser, som själva tillstyrkt införandet av kontrollområden, bruka, såsom kammarens ledamöter ha sig väl bekant, sitta ganska framstående affärsmän i de städer, där bolag finnas. Tro herrarne, att om detta stadgande hade en sådan äventyrlig följd i berörda hänseende, de affärsmän, som sitta i dessa styrelser — sådana finnas ju litet varstans — skulle vilja vara med om att förorda försäljningsområden av ifrågavarande beskaffenhet? Jag tror det icke. Jag tror, att man här högst betydligt överdriver kontrollområdenas kommersiella betydelse. Då herr Lindblad i Närlunda nämnde, att om man bifölle detta utskottsbe- tänkande, man skulle få en mycket skarp kontroll, vill jag framhålla, att härvidlag Kungl. Maj:ts och utskottets förslag äro likvärdiga, ty i intet av dessa har föreskrivits någon viss bestämd form för kontrollen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande punkten 1 i utskottets betänkande nr 26 vore framställda följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren med avslag å utskottets hemställan, så vitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och 3:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående huvudvoteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Votering begärdes emellertid jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1 i bevillningsutskottets betänkande nr 26 antager bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 71.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1 av sitt betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 37.

*Om ändring i
vissa delar av
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.*

Härefter yttrade herr talmannen, att beträffande övriga punkter i de nu föredragna betänkandena endast yrkats bifall till vad utskottet hemställt.

På gjord proposition biföll kammaren vad utskottet i dessa delar hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 8 och 10 i denna månad bordlagda betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av bestämmelserna för brännvin och sprit m. m. i rubrikerna 183—185 i gällande tulltaxa, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 8 och 10 innevarande maj bordlagda betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

Till bevillningsutskottets handläggning hade hänvisats följande motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, nämligen:

dels från *första kammaren*:

nr 34, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 35, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

dels ock från *andra kammaren*:

nr 2, av herr *Räf* om ändrad lydelse av 11, 13 och 16 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin;

nr 23, av herr *Räf* om ändrad lydelse av 7, 8, 9 och 10 §§ i förordningen angående försäljning av vin och öl;

nr 46, av herr *Eurén* om ändrad lydelse av 6 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av vin och öl;

nr 104, av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 107, av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 108, av herr *Eriksson* i Grängesberg om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder i anledning av arbetslöshet, förorsakad av ny lagstiftning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 109, av herr *von Hofsten m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.;

nr 112, av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 114, av herrarna *Pettersson* i Södertälje och *Källman* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.

Utskottet hade i förevarande betänkande på åberopade skäl hemställt,

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande m. m.
(Forts.)

1) att riksdagen, i anledning av motionerna

I: 34 av herr Ollas A. Ericsson m. fl.,

I: 35 av herr Kvarnzelius m. fl.,

II: 104 av herr Staaff m. fl.,

II: 107 av herr Eriksson i Grängesberg m. fl.,

II: 109 av herr von Hofsten m. fl.,

II: 112 av herr Jonsson i Hökhult m. fl. samt

II: 114 av herrar Pettersson i Södertälje och Källman,

måtte för sin del antaga vid betänkandet såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog ovanberörda författningsförslag, måtte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1917 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens fränfalle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1916 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1917; samt

3) att motionerna

II: 2 av herr Räf,

II: 23 av densamme,

II: 46 av herr Eurén, samt

II: 108 av herr Eriksson i Grängesberg

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Nilsson* i Bonarp och *von Hofsten*, vilka med instämmande av friherre *Beck-Friis* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga vid reservationen såsom bilagor följande förslag till

a) förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker (Bil. A);

b) förordning angående försäljning av svagt alkoholhaltiga samt tillagade alkoholfria drycker (Bil. B);

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet (Bil. C);

d) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker (Bil. D);

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin (Bil. E);

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa undersökning och utredning angående beredande av skälig ersättning ej mindre åt de vinhandlare samt innehavare av överlåtna spirituosa utminuteringsrättigheter, vilka före den 1 januari 1915 bedrivit sådan rörelse, än även åt de övriga personer, vilkas utkomstmöjligheter genom en sådan lagstiftning, som ovan omförmäls, komme att inskränkas, allt under förutsättning att ovannämnda under mom. a), b) och d) angivna förslag till förordningar trädde i kraft den 1 januari 1917, samt för riksdagen framlägga det förslag, utredningen kunde föranleda;

ävensom att, under förutsättning av bifall till ovannämnda förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m., riksdagen måtte

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1921 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkom-

mande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens fränfalle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande m. m.

(Forts.)

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels medgiva, att till den, vilken på grund av 2 mom. i övergångsstadgandena uti förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka vin eller maldrycker, finge för rättighetens upphörande utgivas ersättning en gång för alla med belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t, dock att sådan ersättning i intet fall finge beviljas till högre belopp än vad, som skäligen kunde antagas motsvara sammanlagt den behållna inkomsten av utskänkingsrörelsen för åren 1915—1919,

samt bestämma, att den, som ville komma i åtnjutande av nu nämnd ersättning, därom skulle före den 1 september 1920 till Konungens befallningshavande ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid såväl styrka, att han fortfarande vore till utskänkning berättigad, som ock förebbringa den utredning, han för ersättningens bestämmade ville åberopa;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1921;

dock att nu angivna tider dels angående dagen, från vilken ersättningarna skulle utbetalas, och dels de år, efter vilka den behållna inkomsten av öl- och vinutskänkingsrättigheterna skulle beräknas, finge ändras i överensstämmelse med de tider, som kunde komma att framdeles bestämmas för först omförmälda förordningars trädande i kraft;

2) av herr *Jonsson* i Hökhult, som hemställt,

1) att riksdagen måtte för sin del antaga vid hans reservation såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;

b) förordning angående försäljning av svagt alkoholhaltiga samt tillagade alkoholfria drycker;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maldrycker;

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt
f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusedrycksmedel;

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog ovanberörda författningsförslag, mätte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusedrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1917 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från den jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare skulle därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907 efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1916 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusedrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1917.

3) av herr *Lyckholm*, friherre *Fleming* samt herrar *Jespersion* och *Johan Östberg*, vilka hemställt, att de i betänkandet angivna motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

4) av herr *Antonsson*, som likväl ej antytt sin mening.

Dessutom hade reservation anförts av herr *K. G. Karlsson*, vilken ansett, att åtskilliga paragrafer i utskottets författningsförslag bort erhålla viss ändrad avfattning, som i reservationen närmare angivits, och för övrigt uttalat en i vissa hänseenden från utskottets betänkande avvikande mening.

Vid föredragningen av betänkandet begärdes ordet av herr *Karlsson*, K. G., som yttrade: Herr talman!

Jag ber att få föreslå:

att föreliggande betänkande företages till avgörande punktvis, och att vid behandlingen av punkten 1:o först föredrages förslaget till förordning angående försäljning av rusedrycker;

att därvid först upptages till behandling 29 § och att vid

överläggningen om denna § diskussionen må röra sig om betänkandet i dess helhet;

att sedan 29 § behandlats, återstoden av fjärde kapitlet föredrages, där så erfordras, paragrafvis;

att efter föredragningen av fjärde kapitlet 1 § företages till avgörande;

att därefter vid avgörandet av 1 § denna avfattats i full eller huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande § i något av de reservationsvis framställda författningsförslagen, detta förslag lägges till grund för den fortsatta föredragningen, som sker paragrafvis, där så erfordras;

att därefter föredragas de författningsförslag, som äro gjorda i anslutning till det förslag till försäljningsförrättning, som antagits;

att efter författningsförslagens genomgående föredrages utskottets hemställan i punkten 1:o; samt

att slutligen behandlas var för sig punkterna 2:o och 3:o i utskottets hemställan;

att förslagets text ej må behöva uppläsas i andra delar än sådana, beträffande vilka uppläsning begäres;

att för den händelse något av författningsförslagen kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, vilka blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; och

att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment utskottet må vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

IV kap. (Angående kommunal folkomröstning om förbud mot upplåtande av rättigheter till detaljhandel med rusdrycker).

29 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Genom kommunal folkomröstning må i enlighet med de i detta kapitel meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omförmälas i denna förordning.

Bestämmelserna i detta kapitel äga dock icke tillämpning å de i 21 § omförmälda rättigheter till utskänkning å passagerarfartyg och järnvägståg.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
vednande m. m.
(Forts.)

Kommunal folkomröstning skall avse alla slags rusdrycker och må icke verkställas oftare än vart tredje år.

Herr Karlsson, K. G.: Jag skall be att få yrka bifall till förevarande paragraf.

Herr Östberg, Johan: Herr talman, mina herrar! Det vore ju icke underligt, om herr talmannen och kammaren i viss mån tröttnat på dessa nykterhetsdebatter, där skälen för och emot upprepas, utan att man, såvitt jag förstår, ännu kommit därhän, att man i de stora frågorna kunnat ena sig om något positivt resultat. Man får dock icke glömma, att lagstiftningen i vissa delar infört allt mer och mer skärpta restriktioner. Jag vill erinra om de nyss här i kammaren antagna lagarna angående brännvins-handeln, jag vill bringa i minnet den förut under riksdagen antagna lagen, som berättigar Kungl. Maj:t och länsstyrelserna att vid större nödtillfällen förbjuda handel med alkoholhaltiga drycker.

Nu föreligga emellertid till kammarens behandling motioner, byggda på vad som i ärendet vid fjolårets senare riksdag förekommit och vilka motioner liksom den då framlagda kungl. propositionen, såsom vi alla känna, icke ledde till något positivt resultat. Man skulle av dessa upprepade motioner, dessa upprepade lagstiftningsförsök kunna frestas att tro, att det sedliga tillståndet i Sverige på rusdryckernas område allt mer och mer försämrats och att det är värre ställt här än i alla andra länder, där man förvisso icke så ivrigt sysselsätter sig med oupphörliga lagstiftningsförsök i denna väg. Så är dock, såsom vi alla veta, ingalunda fallet. Konsumtionen av alkoholhaltiga drycker i Sverige är ju, jämfört med denna konsumtion i åtskilliga andra länder i Europa icke så stark, och särskilt är den, om man jämför den t. ex. med förhållandena i Frankrike, endast fjärdedelen så stor som i detta land. Vidare är att märka, att -- på sätt också framgår av handlingar i ärendet, uttalanden i motioner och i övrigt -- alkoholkonsumtionen i Sverige är stadd i sjunkande, liksom även fylleriförseelserna visa fallande siffror, medan i vårt grannland, där man genomfört en mycket restriktiv lagstiftning på detta område, förhållandet lär vara motsatt.

Då nu årets hithörande motioner förelågo i bevillningsutskottet, gjordes från vissa nykterhetshåll redan från början gällande, att, om icke det kommunala vetot antoges av denna kammare, något tal om nykterhetslagstiftning icke kunde komma i fråga. Det lokala vetot vore nämligen en sådan hörnsten i hithörande författningsbyggnad, att om första kammaren icke ville böja sig för den folkmening, som fordrade detta lokala veto, man icke heller å den andra sidan kunde vara med om någon ytterligare lagstiftning av den art, som innefattades i den av Kungl. Maj:t för senaste riksdag framlagda propositionen. Det föreföll således, såsom jag redan vid förra riksdagen hade tillfälle att yttra, som om det lokala vetot vore huvudsaken -- sedan finge det gå med nyk-

terheten hur som helst, Då man från den sida jag tillhör icke ville böja sig för fordran på ett lokalt veto, är det klart att vi, som befunno oss på denna sida, vid en sådan utgångspunkt icke kommo in på att undersöka de olika stadgandena i motionerna. Detta skulle ju egentligen icke ha tjänat någonting till.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.

(Forts.)

En av orsakerna varför vi motsätta oss det lokala vetot är den, att vi anse, att lagstiftningen i ett samhälle bör utföras av de lagstiftande myndigheterna och icke genom en tillfälligt hopkommen folkomröstning. Då man således från den andra sidan oundgängligen fordrade det lokala vetots upptagande bland åtgärderna, var det klart, att vår medverkan till en lagstiftning mot missbruk av alkoholhaltiga drycker därmed var avskuren.

Nu finnes en reservation framlagd till utskottets betänkande, vilken upptager i stort sett vad Kungl. Maj:t vid förliden riksdag föreslog i ämnet. För min del ansåg jag, att Kungl. Maj:t i sin proposition i fjol gått längre, än omständigheterna påkallat, särskilt i fråga om ölhandeln. Då Kungl. Maj:t i år icke ansett omständigheterna vara sådana, att Kungl. Maj:t hade anledning att upptaga sin förra året avslagna proposition, har jag icke heller ansett, att man nu kunde och borde med någon utsikt till framgång upptaga de bestämmelser, som däri föreslogos. Jag tror för övrigt, att man med hänvisning till vad som nu är åtgjort och med påvisande av, huru förhållandena dock dag för dag förbättras på hithörande område, bör kunna något vila på lagstiftningens väg.

Här må slutligen framhållas, att lagstiftningen ensam icke kan åstadkomma allt. Ja, den kan till och med vara ganska maktlös, då det gäller folks sedvänjor och levnadsvanor, men framför allt är den maktlös gentemot dessa sedvänjor och levnadsvanor, om den går längre, än att den uppbäres av en allmän upplyst folkmening. Ty då kommer en alltför sträng lagstiftning utan tvivel att mera skada än gagna.

Jag tror således för min del, att ingenting är förlorat, om man nu något vilar på hanen, och därför, herr vice talman, har jag biträtt deras mening, som yrkat avslag på utskottets nu föreliggande framställning.

Jag skall med anledning härav anhålla att vid den nu föredragna paragrafen få yrka rent avslag.

Herr Hedenlund: Herr vice talman! Jag skall till en början bekänna, att det är med stor tvekan, som jag även i år yttrar mig i föreliggande fråga. Denna min tvekan är föranledd därav, att jag mer och mer kommit till den bestämda uppfattningen, att varje, vad jag skulle vilja kalla moderat förslag i nykterhetsfrågan, upptages med så ringa sympati från stora grupper av de organiserade nykterhetsvännerna, att frågan beständigt undan för undan skjutes bort. De positioner, man en gång i denna fråga intagit, vill man icke lämna, snarare skjuta dem framåt. Vidare har man tillsammans med denna nykterhetsfråga sammankopplat något, som

Ang. bränn-
rins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

jag måste anse för en ren rösträttsfråga, frågan om det lokala vetot. Den föregående ärade talaren påpekade redan, huru vid förra årets senare riksdag bestämda uttalanden i den riktningen gjordes, och jag erinrar mig i detta ögonblick med smärta ett bestämt uttalande från det mest auktoritativa och ledande håll av ungefär denna lydelse: Vi nykterhetsvänner anse, att ingen lösning av nykterhetsfrågan ägt rum, därest icke i denna lösning inrymmes ett beslut om lokalt veto. Sammanställer man detta med de klara röstsiffror, som denna kammars majoritet visade vid frågans behandling, och varigenom kammaren tog bestämt avstånd från detta lokala veto i den form, vari det förelåg vid förra riksdagen, samt man härtill lägger den omständigheten, att i det nu föredragna utskottsbetänkandet det lokala vetot föreslås i en, som jag åtminstone skulle vilja kalla, mera oantaglig form, så kan man knappast med några större förhoppningar motse en lösning av nykterhetsfrågan vid denna riksdag.

Om jag icke desto mindre vågar vädja till kammaren att nu antaga ett positivt förslag, så sker detta dels därför, att jag med säkerhet vågar räkna på den förhoppningen, att kammaren icke skall taga tillbaka den hand, som den förra året räckte, dels ock därför att jag har den bestämda känslan, att inom det parti, jag tillhör, det finnes ett stort intresse för nykterhetssaken och en varm önskan att få hithörande spörsmål lösta. Detta gäller, även om några av mina partikamrater i bevillningsutskottet, sådana som förhållandena föreligga, ansett sig böra ställa sig på rent avslag. Denna deras åtgärd kan jag för min del icke annat än beklaga, men så djupgående som faktiskt samtliga dessa förslag äro, kan jag likvisst, åtminstone delvis, förstå deras ståndpunkt.

Det skulle ju kunna vara frestande att söka ingå på en detaljkritik av det föreliggande utskottsbetänkandet. Men då detsamma så gott som helt och hållet är baserat på nykterhetskommitténs betänkande, vilket blivit grundligt utdebatterat såväl i riksdagen som i pressen, skulle jag endast göra mig skyldig till upprepanden. Och då jag dessutom icke så länge vågar taga kammarens tid i anspråk, skall jag blott uttala mig på ett par punkter.

Jag har redan — jag kanske får börja med den paragraf, som nu föredragits, nämligen § 29 — kallat denna reformfråga om det lokala vetot för en rösträttsfråga. Och ingen kan väl bestrida, att genom införande av detta lokala veto en form för fattande av beslut i kommunala angelägenheter skulle komma till användning, genom vilken dessa frågor avgjordes på grundval av den lika och direkta rösträtten. Något berättigande skulle ju givetvis en sådan åtgärd kunna hava, om det visat sig, att den varit nödvändig. Men detta har så långt ifrån varit förhållandet, att jag med bestämdhet vågar påstå, att de myndigheter, som hittills haft om hand upplåtelsen av rättigheter, visat ett mycket stort nykterhetsintresse. Med den lagstiftning, som vi redan äga, ha stora delar av var landsbygd redan torrlagts, och med ett bifall till herrar Nilssons i Bonarp och von Hofstens vid betänkandet fogade re-

servation — som bland annat innehåller en utsträckning av det kommunala vetots bestämmanderätt — skulle denna torrläggning enligt min bestämda övertygelse säkert kunna fortgå, uti vad jag skulle vilja kalla fullt tilltalande former. Jag säger: »tilltalande former», och menar jag härmed, att man väl likvisst får anse, att de kommunala myndigheterna fatta sina beslut efter mogen överläggning och under fullt ansvar. Kan man däremot våga hoppas, att en uppgiterad allmänhet i en omröstning om det lokala vetot verkligen skulle i densamma deltaga med kallt blod? Och skulle verkligen en dylik omröstning vara önskvärd vart tredje år? Kan man ens hoppas, att samtliga svenska, till myndig ålder hunna män och kvinnor skulle tillnärmelsevis ha satt sig in i de konsekvenser, som det lokala vetot givetvis skulle komma att medföra, och de ersättningskrav, som på grund av samma lokala veto med all säkerhet komme att framställas? Jag tror det icke. Och för min personliga del anser jag, att det lokala vetot träffar bruket mycket hårdare än missbruket, och att det med säkerhet skulle komma att ge anledning till både kringgående och lagöverträdelser.

Jag borde kanske även säga några ord om, att det lokala vetot i den form, däri det av utskottet nu föreslagits, berör icke allenast de starkare dryckerna, den rena spirituosa, utan även vin och öl. Likaså borde jag kanske uttala mig om formerna för och bestämmelserna om denna omröstning, men då jag huvudsakligen velat rikta mig mot principen, förbigår jag detta. Däremot skulle jag, då vi ju nu hava tillfälle att yttra oss om förslaget i dess helhet, vilja vända mig mot en annan punkt i utskottets förslag, som jag finner allt annat än tilltalande och där man efter vad jag vågar säga bestämt skjuter över målet. Jag menar den omständigheten, att utskottet under rubriken »rusdrycker» inrangerat samtliga alkoholhaltiga drycker med en alkoholhalt överstigande 2 $\frac{1}{4}$ volymprocent, och att utskottet omgiver desamma, visserligen icke helt och hållet, men dock i huvudsak med samma snäva bestämmelser. Det kan enligt min mening icke vara riktigt att jämställa de starkare spritdryckerna med exempelvis det lagrade drickat; och att såsom »rusdrycker» angiva detta lagrade dricka och de lättare ölsorterna, vilka av mycket breda lager av vårt folk användas som måltidsdrycker, förefaller mig allt annat än sympatiskt.

Slutligen vill jag påpeka, att enligt utskottets förslag den individuella kontrollen vid utminuterung är lagd enligt det s. k. Brattska systemet, varemot såväl det författningsförslag, som kammarén nyss antagit, som den reservation, jag för en stund sedan hänvisade till medgiva betydligt friare kontrollgrunder. Härmed vill jag ingalunda rikta någon som helst kritik mot det Brattska systemet. Det är möjligt, att detta är det bästa och mest effektiva. Men det är icke tillräckligt prövat, för att det icke skulle få lämna rum för även andra system, och det kan ju finnas tider och platser, då det kan vara lämpligt att ej hava bundit sig vid en utminuterung av 1 liter per kalendervecka.

Mot utskottets förslag och det avslagsyrkande, som för en

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

stund sedan framställdes av den föregående ärade talaren, skulle jag vilja sätta herrar Nilssons i Bonarp och von Hofstens reservation. Deras förslag har till förebild haft Kungl. Maj:ts proposition nr 242 vid 1914 års senare riksdag och överensstämmer i allt väsentligt med det författningsförslag, som vid nämnda tillfälle av denna kammare antogs.

Jag sökte under förra årets debatt i ärendet i någon mån klargöra de ledande principerna för detta förslag. Även med risk att återupprepa mig, skall jag i dag tillåta mig att vidröra några av dess huvudsynpunkter.

Förslaget söker såvitt möjligt tillgodose olika intressen, nykterhetens såväl som allmänhetens och näringsidkarnas, och vill i varje fall, så långt sig göra låter, se till, att intetdera av dessa intressen trampas under fötterna. Vad först nykterhetsintresset beträffar, så skulle all handel med alkoholhaltiga drycker så ordnas, att den helt komme att läggas under bolag och det enskilda vinstintresset därigenom bortelimineras. Att de kommunala myndigheterna skulle givas en betydligt mer utsträckt bestämmanderätt, än vad nuvarande lagstiftning medgiver, så att exempelvis icks ens tillfälliga rättigheter skulle kunna beviljas utan vederbörande kommuns medgivande, med ett ord, ett fullständigt kommunalt veto skulle bli råadande, med ett enda undantag för utskänkning av öl och vin vid badorter, där man ansett, att den resande allmänhetens intressen dock äro så stora, att desamma icke kunna helt och hållet underordnas kommunens bestämmanderätt. Jag medgiver gärna, att så stränga bestämmelser som att icke endast de egentliga spritdryckerna, utan även vin och malt-drycker med över 3,6 volymprocent alkohol skulle läggas under bolag, kan giva anledning till vissa betänkligheter, men dessa betänkligheter måste dock vika för nykterhetsintresset, och att en enhetlig handel med alla alkoholdrycker skulle i hög grad främja nykterhetstillståndet i vårt land, är min livliga övertygelse.

Frågar man sig nu, om genom dylika bestämmelser den konsumerande allmänhetens intressen icke skulle bli trädde alltför nära, kunna knappast några tvivel råda därom, att icke till en början rätt mycket missnöje skulle förspörjas, men jag vågar dock med bestämdhet tro, att den stora svenska allmänheten snart skulle inse, vad det gäller: bekämpandet av ett samhällsont, och att denna samma allmänhet skall vara villig att avstå från sina enskilda vanor och bekvämligheter. För den måttlige alkoholförbrukaren skulle alltid möjlighet stå öppen att förskaffa sig varor, och därtill just de varor han själv önskar, genom att hos vederbörande bolag rekvirera det eller det märket. Vin skulle man ha rättighet att direkt importera från utlandet.

Vad så till sist näringsidkarna beträffar, vill jag icke ett ögonblick göra gällande, att deras intressen skulle bli fullt tillgodosedda, men hur skulle egentligen en effektiv nykterhetslagstiftning se ut, som skulle i allo och till fullo kunna tillgodose dem, om nämligen icke statens intressen skulle alltför mycket eftersättas,

därigenom att stora och berättigade ersättningskrav bleve godkända. Genom lämpliga övergångstider kunde emellertid dessa näringar enligt min mening högst väsentligt rekompenseras, och enligt bestämmelserna i den nämnda reservationen skulle för spirituosahandeln och hela maltdrycksindustrin övergångstiden sättas till år 1921 och för den egentliga vinhandeln till år 1939. Vidare skulle övergångstiden räcka till år 1921 för sådana handlande, som hittills jämte annan affär idkat försäljning av vin och öl. Jag är förvisad om att dessa övergångstider skulle göra det möjligt för den första kategorien att så ordna sina förhållanden, att en draglig existens även i framtiden skall kunna beredas åt näringsidkarna och deras personal, och vad de näringsidkare angår, som drivit vin- och ölhandel vid sidan av annan affär, skulle de få ett visst antal år för att avveckla denna del av sin verksamhet. Man har både här i kammaren och i pressen sökt förlöjliga bestämmelsen om en övergångstid till år 1939, och jag medger gärna, att den kan synas väl utsträckt, men vill man verkligen tränga till botten av saken och undersöka, vilka varor det gäller, och samtidigt räkna antalet av de egentliga vinhandlarna, som finge tillgodonjuta denna övergångstid, är jag förvisad om, att man skulle få en annan syn på saken.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandeln ordnande m. m.
(Forts.)

I herrar Nilssons i Bonarp och von Hofstens reservation förekommer även ett skrivelseförslag angående utredning om ersättning för den händelse övergångstiden skulle sättas till den 1 januari 1917. För min del kan jag i det fallet icke sluta mig till de ärade reservanterna, dels därför att jag anser övergångstiden vara en av hörnstenarna i författningsförslaget, och dels därför, att om denna ersättningsfråga skulle helt upprullas, ersättningssummorna med säkerhet komme att belöpa sig till enorma belopp. Personligen har jag trott, att maltdrycksindustrin skulle finna en ej ringa ersättning i den friare ställningen för de svagt alkoholhaltiga drycker, som ej innehålla över 3,6 volymprocent alkohol, och detta så mycket hellre, som dessa drycker redan äro inarbetade i marknaden och äro synnerligen väl avpassade för den svenska smaken. Min övertygelse är också, att dessa välsmakande drycker skulle till nykterhetens fromma uttränga det starkare ölet, men för att man skall nå detta önskemål, är det absolut nödvändigt både av praktiska och tekniska skäl, att alkoholgränsen icke sättes under 3,6 %. Den komme i realiteten att nästan alltid hålla sig under 3 $\frac{1}{2}$ %, därför att bryggerierna icke skulle våga gå alltför nära gränsen. Jag har vidrört denna fråga till sist, därför att förra året om densamma utspann sig en synnerligen livlig debatt. Å ena sidan ville man göra gällande, att ett frigivande av dessa alkoholsvaga drycker skulle alkoholisera landsbygden. Från annat håll framkom däremot det bestämda påståendet, att det skulle bliva en alltför ringa ersättning för ölindustrin. Jag vågar icke profetera vare sig i den ena eller andra riktningen, men min personliga uppfattning är, att dessa drycker äro ofarliga, och att deras frigivande så tillvida skulle gagna nykterheten att

Ang. bränn-
eins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

de undanträngde det starkare ölet, och jag tror, att så högt, som vår bryggeriindustri för närvarande står, den skulle kunna så arrangera sig, att den i ett frigivande av dessa drycker komme att finna en, om icke full, så dock god ersättning för den försvårade försäljningen av det egentliga ölet.

På den punkt av frågans behandling, där vi nu befinna oss, skall jag icke vidare taga kammarens tid i anspråk, utan jag anhåller, herr talman, att få yrka avslag på utskottets betänkande beträffande den 29 paragrafen.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren i debatten angående detta betänkande uttryckte en farhåga för att kammaren skulle tröttna på att behandla dessa nykterhetsmotioner. Det är ju möjligt, att så kan vara förhållandet, men å andra sidan är det väl dock så, att denna fråga är av den betydelse, att man icke kan tillbakavisa den endast under den förövändningen, att man är uttröttad på att höra talas om densamma. Det är ju så, att frågan ute i landet i vida kretsar är föremål för stort intresse, och då är det en ganska naturlig sak, om detta intresse får något uttryck även här i riksdagen. Det har förefallit många, som om det arbete, som nykterhetskommittén nedlagt på utarbetandet av en genomgående reformering av lagstiftningen beträffande alkoholhaltiga drycker, vore av sådan beskaffenhet, att den borde vinna tillämpning. Jag har blivit uppvaktad av en deputation, sammansatt av ledamöter av Sveriges olika nykterhets-sällskap, som till den 11 november 1914 inbjudit intresserade nykterhetsvänner ur alla politiska partier till en överläggning i avsikt att söka få till stånd ett mer samlat och enhetligt uppträdande för ernående av en effektiv rusdryckslagstiftning. Det har framhållits av denna samling av nykterhetsvänner, att under de överläggningar, som de hade, det visat sig, att samtliga voro eniga om den uppfattningen, att det av nykterhetskommittén framlagda och av riksdagens andra kammare antagna förslaget till ny försäljningslagstiftning med lokalt veto som en oskiljaktig del därav, borde allt fortfarande utgöra grundvalen för Sveriges nykterhetsvänners samlade uppträdande för att genomföra ett skyndsamt antagande av en effektiv nykterhetsreform. Det konstituerades den 25 i samma månad en sammanslutning, som kallades för Samverkande nykterhetsvänners centralkommitté. Därefter föranstaltades om utarbetande av ett uppprop till Sveriges nykterhetsvänliga medborgare med uppmaning att uttala sig i den föreliggande frågan, d. v. s. angående vad som på detta område bör åtgöras, och det meddelas i en skrift, som har till rubrik »Opinionsyttring angående ny rusdryckslagstiftning med lokalt veto», att icke mindre än 4,191 församlingar och föreningar, representerande 553,160 medborgare, uttalat sig för nykterhetskommitténs förslag, med upptagandet av det lokala vetot.

Det förefaller mig, som om man icke helt och hållet kan förbise opinionsyttringar av denna beskaffenhet och endast tala om

att riksdagen eller första kammaren skulle tröttna på att taga emot förslag angående reformering av rusdryckslagstiftningen. Jag skall villigt erkänna, att riksdagen under de senare åren vidtagit många åtgärder, som syfta till att på detta område få bättre förhållanden, men fortfarande återstår säkerligen mycket att önska, och jag har alltjämt den övertygelsen, att det förslag, som nykterhetskommittén framlagt, verkligen innebär en synnerligen lycklig lösning av frågan.

Jag skall, herr talman, be att med några ord få uppehålla mig vid frågan om den kommunala folkomröstningen, då det är den första paragrafen i det kapitel, som handlar om den kommunala folkomröstningen, som nu är föredragen. Det har sagts här, att denna fråga är en rösträttsfråga, och man har ansett sig därför kunna ställa sig avvisande till densamma. Man kan ju icke helt och hållet tillbakavisa påståendet, att det är en rösträttsfråga. Det är ju så, att man vill bryta ut ett visst litet område för att underlägga detta det lokala vetot. Den talare, som först hade ordet, yttrade, att han icke kan vara med om detta, ty lagstiftningen skall ombesörjas av de lagstiftande myndigheterna. Detta är en självklar sak, och jag föreställer mig, att ingen anhängare av det lokala vetot heller har tänkt något annat än att de lagstiftande myndigheterna skulle träffa bestämmelser angående huru sådana kommunala folkomröstningar skulle äga rum, liksom de lagstiftande myndigheterna träffat bestämmelser för huru det skall gå till för närvarande, då man på kommunalstämmor eller i stadsfullmäktigeförsamlingar eller kommunalfullmäktige beslutar i dessa frågor. Nu kan man fråga sig: varför skulle man på detta område ha en annan form för beslutanderätten inom kommunerna än beträffande andra frågor? För min del tror jag, att man kort och gott kan besvara detta därmed, att det gäller ett område, där det stora folkflertalet är i alldeles eminent grad sakkunnigt. Det är sakkunnigt, kanske icke i fråga om tillverkning och försäljning av dessa drycker, men väl då det gäller de alkoholhaltiga dryckernas skadeverkningar. Det förefaller mig icke vara rättvist, att vid bedömande och beslut om huruvida försäljning av dessa drycker må äga rum i en kommun, den förmögne skall ha mer att säga till om än den fattige. Det är den fattige, som framför allt lider av dessa dryckers verkningar, och därför förefaller det mig, att han borde ha åtminstone lika mycket att säga till om som den förmögne. Den kommunala folkomröstningen skulle även bereda kvinnorna tillfälle att lägga sin röst i vågskålen i detta avseende. Jag vet visserligen, att då man säger detta, det måhända icke utgör någon särskild lockelse för denna kammare att gå med på förslaget. Jag finner mig i alla händelser icke böra sticka under stol med min åsikt, att då det ständigt säges, att det är kvinnorna, som framför allt skola värna om hemmet och ungdomen, man, om man anser dem vara kompetenta till detta, även borde anse dem vara kompetenta till att ha inflytande på ifrågakommande lagstiftning.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

Den kommunala folkomröstningen skulle alltså bereda ökat inflytande åt de mindre bemedlade och åt kvinnorna, då det gäller att bestämma, huruvida handeln med alkoholhaltiga drycker skulle få äga rum eller icke. Detta har jag för min del funnit vara den avgörande synpunkten härvidlag och det viktigaste skälet, för att man på detta område skulle införa ett annat slag av bestämmanderätt än beträffande andra kommunala ärenden.

Jag har emellertid beträffande sättet för omröstningen haft en annan mening än utskottet, ehuru jag för ögonblicket icke anser mig ha någon anledning att uppehålla mig vid denna särmening, men för den händelse kammaren bifaller denna paragraf, ämnar jag, då vi komma till 30 och 31 §§, framhålla min mening i detta avseende och förfästa den.

Emellertid, herr talman, visar det sig ju mycket tydligt, att den förste talaren hade rätt, då han sade, att kammaren var uttröttad på detta spörsmål, och jag skall icke vidare besvara. För ögonblicket ber jag emellertid att få yrka bifall till 29 §.

Som tiden var tämligen långt framskriden och ytterligare flera av kammarens ledamöter begärt ordet i förevarande fråga, hemställde herr talmannen, att den fortsatta behandlingen av föreliggande betänkande ävensom av övriga på föredragningslistan uppförda ärenden måtte uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av särskilda motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläande av större planmässighet och enhetlighet åt statsregleringsarbetet;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av viss del utav de till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 avsedda medel;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för framlidna Hennes Maj:ts Änkedrottning Sofias och framlidna Hennes Kungl. Höghet Änkehertiginnans av Dalarna begravningar;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan till vissa byggnads- med flera arbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott m. m.;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa diplomatiska och konsulära tjänstemän i utlandet för kursförlust i anledning av kriget;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående järnvägsförbindelse mellan svenska och finska järnvägsnäten vid Haparanda;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 87, i anledning av väckta motioner om anslag till avlöning m. m. för riksdagens militieombudsman;

nr 88, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 89, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för inköp av vissa egendomar och markområden för utökning av Järvafältet;

nr 90, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om höjning av anslaget till överståthållarämbetet, avseende ökat bidrag till avlöning åt den under andre stadsfogden i Stockholm lydande exekutionsbetjäningen;

sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av mark till lantförsvaret att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren jämte två i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 42 § 2 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 119 angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk och nr 129 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, till lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker samt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119 i andra kammaren väckta motioner nr 227, nr 232 och nr 234;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128 med

förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket; och

nr 3, angående ersättning åt sammansatta banko- och jordbruksutskottets sekreterare och vaktmästare;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län;

nr 55, i anledning av återremiss å punkten 39 under nionde huvudtiteln angående anslag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till statens lantbrukskonsulent i England för kursförlust i anledning av kriget;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande under viss förutsättning till Uppsala spårvägsaktiebolag av den till Ultuna egendom hörande utgården Graneberg i Uppsala län, samt en i ämnet väckt motion;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendom; samt

nr 59, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t om revision av förordningen angående antagande av släktnamn, dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t såväl angående inskränkning av antalet personliga förnamn i offentliga handlingar som angående utfärdande av bestämmelser rörande tillnamn, som icke äro släktnamn;

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser rörande kristendomsundervisningen i folkskolan; och

nr 14, i anledning av andra kammarens beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till skydd mot olycksfall under tjänstgöring för den med växlingsarbete sysselsatta järnvägspersonalen.

Kammaren åtskildes kl. 4.53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.